

**HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU**

OPINNÄYTETYÖ

”On vaikeaa olla erilainen kuin muut, mutta siitä voi selvitä.”

**Draamatyöpajojen kehittämiskokeilu koululaisille ja koululaisten kokemuksia
selviytymistä tukevista draamatyöpajoista**

Pasi Koivisto & Säde Koivisto

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

Syyskuu / 2015

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Pasi Koivisto & Sade Koivisto	Sivumäärä 56 ja 35 liitesivua
Työn nimi ”On vaikeaa olla erilainen kuin muut, mutta siitä voi selvitä” - Draamatyöpajojen kehittämis-kokeilu koululaisille ja koululaisten kokemuksia selviytymistä tukevista draamatyöpajoista	
Ohjaava(t) opettaja(t) Kari Keuru	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Monikulttuurinen teatteriyhdistys RanKids ry, Maria Pikkarainen	
Tiivistelmä Tässä opinnäytetyössä kehitettiin lapsille sekä nuorille draamakasvatuksen pilottityöpajoja sekä havainnoitiin työpajojen toimivuutta monikulttuurisille kohderyhmille. Työpajojen aiheina oli selviytyminen nuoruusiän erilaisista haasteista. Pääteemoiksi valikoitui tilaajan valitsevat syrjäytymisen ehkäisy, selviytymisen tukeminen sekä päihdekasvatus. Syrjäytyminen on yhteiskunnassamme noussut viime vuosina paljon esille ja sen ehkäisemiseksi on järjestetty monia hankkeita sekä kehitetty erilaisia tukimuotoja. Tämä työ toteutettiin osana tilaajan Pakko Pärjätä- hanketta joka on syrjäytymisen ehkäisyn hanke lapsille ja nuorille. Konkreettinen työmme opinnäytetyössä oli pilottityöpajojen suunnittelu ja kolmen erilaisen draamakokonaisuuden kehittäminen yhdessä tilaajan kanssa osana koko hankkeen draamakasvatuskokonaisuuksia. Myöhemmin valmistuva materiaalikokonaisuus on erityisesti opettajille, nuorisotyöntekijöille ja eri yhteisön kouluttajille suunnattua. Tämä opinnäytetyö oli toiminnallinen kehittämishanke ja työ on raportointi tehdystä konkreettisesta työstä työpajojen suunnittelussa ja kehittämisessä. Työ myös sisältää havaintoja taidelähtöisten menetelmien vaikutuksista lapsiin ja nuoriin opinnäytetyömme aikana toteutetuissa työpajoissa. Työssä sekä vetämissämme pajoissa näkyi vahvasti monikulttuurisuus, sosiaalisen vahvistamisen konteksti sekä draamapedagogiikka. Lähteenä työssä onkin käytetty paljon draamapedagogisia teoksia, sekä monikulttuurisuuteen ja myös syrjäytymisen ilmiöön liittyvää kirjallisuutta. Teorian lisäksi lähteenä on myös pilottityöpajoista saatu materiaali, joka kerättiin havainnoinnin ja palautteen avulla. Tavoitteena työssä oli luoda joitakin toiminnallisia työpajamalleja. Tämä helpottaa tietystä teemoista keskustelua lasten ja nuorten kanssa ja antaa voimavaroja arjen haasteisiin. Asiasanat monikulttuurisuus, draamapedagogiikka, syrjäytymisen ehkäisy, voimauttaminen	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Pasi Koivisto & Säte Koivisto	Number of Pages 56 + 35
Title "It's hard to be different then the rest, but you can survive it" – Development of drama based workshops for school children	
Supervisor(s) Kari Keuru	
Subscriber and/or Mentor Multicultural theater organisation RanKids ry, Maria Pikkarainen	
Abstract In this thesis, we developed drama based pilot workshops for children and the youth and made observations about how do the workshop models work with multicultural target group. Themes of these workshops revolved around surviving different challenges you face during your youth. The main themes that were chosen in our thesis were prevention of social exclusion, support towards surviving everyday life and substance use education. Social exclusion has risen in our society a lot during the past few years and to prevent social exclusion there has been many different projects, also different kinds of support methods that have been developed for it. This work will be done under the Pakko pärjätä – project (Must cope/survive), which is as well another prevention of social exclusion project directed at children and the youth. The concrete work we did for our subscriber is the development of pilot workshops, and the developing of three different drama ensembles, that were done in cooperation with the subscriber, as a part of the projects drama pedagogic ensembles. The material ensemble, that will be finished later on, will be geared towards teachers, youth workers and educators from different parts of society. This thesis is an functional developmental project and the work itself consists of the report about the concrete work with designing and developing of the workshops, that will include observations about the effect of art based methods on children and the youth, also their experiences and what they have learned. In the work the themes are multiculturalism, context of social empowerment and drama pedagogy. As source material we have used a lot of works about drama pedagogy and about works about multiculturalism and social exclusion. As research material on top of the books just mentioned, we also used the material we got out of our pilot workshops, where we collected data through observation and with direct feedback from the participants. The plan was to create a workshop model that would ease the talking about tough subjects and enable to have open conversations about them, with children and the youth and give resources to deal with those issues in everyday life.	
Keywords multiculturalism, drama pedagogy, prevention of social exclusion, social empowerment	

Sisällys

1 JOHDATUS PAKKO PÄRJÄTÄ- TYÖPAJOJEN KEHITTÄMISEEN	5
1.1 Monikulttuurinen teatteriyhdistys RanKids ja Pakko pärjätä -hanke	7
1.2 Syrjäytyminen	9
1.3 Kulttuurit haasteina vai mahdollisuuksina	12
1.4 Osallisuus ja yhteisöllisyys/vertaistuki	13
1.5 Syrjäytymisen ehkäisy hankkeessa	17
2 DRAAMAKASVATUS JA DRAAMA	18
2.1 Käsitteet ja metodit	20
3 PAKKO PÄRJÄTÄ -HANKE MONIKULTTUURISESTA NÄKÖKULMASTA	22
3.1 Monikulttuuristen ryhmien ohjaaminen	24
3.2 Miksi käyttää draamaa työtapana monikulttuuristen ryhmien kanssa?	25
4 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT	26
4.1 Kehittämistyön tarpeellisuus	27
4.2 Kehittämistyön ympäristö	30
4.3 Kehittämistyön tavoitteet	31
5 MITEN TYÖPAJOJEN AIHEET VALIKOITUIVAT JA TYÖPAJAMALLIT	32
5.1 Päihdetyöpaja	34
5.2 Selviytymistyöpaja (Elämän haasteet ja niiden kohtaaminen)	36
5.3 Elämäntarinat-työpaja	39
6 PILOTTITYÖPAJOJEN TOTEUTUS JA SEN ARVIOINTI	40
6.1 Kehittämiskohteet ja pilottityöpajojen tulokset	43
6.2 Työn haasteet, onnistumiset ja tavoitteiden toteutuminen	46
7 TYÖPAJOJEN JATKOKEHITTÄMINEN JA PROSESSIN ARVIOINTI	52
Lähteet	54
LIITTEET	57
LIITE 1 Havainnointi Päihdekasvatustyöpajasta	57
LIITE 2 Havainnot selviytymis -työpajasta	60
LIITE 3 Havainnointi elämäntarinat -työpajasta	63
LIITE 4 Työpajamateriaalikansio	65

1 JOHDATUS PAKKO PÄRJÄTÄ- TYÖPAJOJEN KEHITTÄMISEEN

Tiemme monikulttuurisen teatteriyhdistys Rankidsin kanssa kohtasivat projektiopintojen aikana syksyllä 2014. Yhteisen alan opiskelun lisäksi, meitä yhdistää ohjaajina intohimo musiikkiin ja teatteriin. Molemmilla on omat yhteytensä näiden kahden taiteenlajin kanssa, joista myös ammennamme ideoita työskentelyyn. Siksi hakeutuminen nuorisoteatterin ja museon yhteiseen hankkeeseen tuntui juuri oikealta valinnalta. Projektissamme menetelminä oli draamapedagogiikka, joka oli opinnäytetyöhön siirryttäessä tullut jo tutuksi menetelmäksi. Harjoittelun aikana pääsimme olemaan osana myös Pakko Pärjätä -teatteriesitystä ja avustamaan elokuvassa, näin myös jo tutustuen hankkeeseen.

Kun aloimme tiedustella mahdollisuutta tehdä samassa yhdistyksessä myös opinnäytetyömme, oli mahdollisia aiheita useita. Jotenkin Pakko Pärjätä -hanke ja työpajat kuulostivat mielenkiintoisimmalta ja innostavimmalta haasteelta opintojen tässä vaiheessa. Aiheen valintaa helpotti myös jo valmis yhteys hankkeeseen ja siitä nouseviin aiheisiin ja tarinoihin, jotka tulisivat olemaan isossa osassa työpajoissa. Tässä opinnäytetyössä taidelähtöisistä menetelmistä puhuttaessa viittaamme pääasiallisesti draamakasvatuksen menetelmiin.

Draamakasvatuksen menetelmiä on käytetty monipuolisesti jo aiemmin erilaisissa hankkeissa kuten Tukevasti alkuun -hankkeessa, johon Laurean ammattikoulun opiskelijat Kirsi Pennanen ja Sonja Rauhala tekivät opinnäytetyönsä (Pennanen, Rauhala 2011). Erilaisten omakohtaisten kokemuksien, mm. projektin pohjalta tiedämme taidelähtöisten menetelmien tarjoamat mahdollisuudet esimerkiksi vaikeiden aiheiden käsittelyssä ja niiden purkamisessa. Siksi aiheemme, miten luoda toimivat draamatyöpajamallit ja sen lähempi tarkastelu mahdollisuuksien ja haasteiden kautta tuntui oikealta aiheelta meille. Myös draamapedagogiikan uranuurtajat Allan Owens ja Keith Barber (1998) perustelevat draaman toimivuutta opetuksessa neljän lähtökohdan kautta. Yksi lähtökohta on lapsen luonnollinen halu leikkiä ja tämä tekemisen halu tulisikin monipuolisesti hyödyntää. Toinen lähtökohta Owensilla ja Barberilla on käytännön kokemukset, jotka ovat tulleet erilaisten ryhmien kanssa, joissa draamatyöskentely on ollut motivoiva tekijä oppimiselle. Empiiriset todisteetkin tukevat sitä,

että draama voi edistää laadullista oppimista. Draama luo myös mahdollisuuden vaikuttaa draamaprosessin kautta kehittämällä osallistujien emotionaalista, fyysistä ja älyllistä kyvykkyyttä toimia ryhmässä. Se pyrkii edistämään yksilöllistä ajattelua suhteessa ryhmään ja erilaisiin mielipiteisiin. (Owens, Barber 1998,10-12.)

Hankkeen olennaisena osana on syrjäytymisen ehkäisy, johon pureudutaan sekä osallistamalla että avaamalla monipuolisesti ilmiöön liittyviä aiheita, nostamalla ne puheeksi. Tässä opinnäytetyössä käytämme termiä syrjäytymisen ehkäisy, sosiaalisen vahvistamisen sijasta koska hankkeessa, johon työ tehtiin, puhutaan asiasta syrjäytymisen ehkäisyä. Kun mediassa puhutaan kyseessä olevasta ilmiöstä, usein sorruutaan tekemään ”syrjäytyneistä” yhtenäinen ryhmä, vaikka asia on monisyinen ja jokaisen yksilön tarina on erilainen. Leimaamisen sijaan tulisi panostaa positiiviseen tukemiseen ja vahvistaa positiivisia onnistumisen kokemuksia. Tähän perustuu positiivinen pedagogiikka. Aiheesta väitöskirjaa tekevä Kaisa Vuorinen toteaa käyttäytymistieteellisen tiedekunnan haastattelussaan, kuinka myönteisen palautteen saaminen omista vahvuuksista ja onnistumisista lisää voimavaroja ja itseluottamusta oppilaissa. Positiivisen pedagogiikan avulla etsitään vahvuuksia ja vaalitaan asioita, jotka ovat kunnossa, sen sijaan että keskityttäisiin puutteisiin. (Peltonen 2015.)

Tuen tunnistamisen ja neutraalin asenteen helpottamiseksi erotetaan toisistaan toiminta ja toimija, tunnistamisen kohteina. Esimerkiksi kaverin tukeminen ja puolustaminen tupakasta kiinni jäädessä voidaan tunnistaa positiivisena yhteisöllisenä toimintana, kuin taas tupakoiminen voidaan tunnistaa ei- niin positiivisena toimintana, johon voidaan suhtautua kielteisesti ja pitää epäterveellisenä valintana yksilölle. Tämä erotelu mahdollistaa sen että toimijaa ei tunnisteta tavalla, jossa on ainoastaan kielteinen sävy. Toimijan myönteinen tunnistaminen ei siis edellytä kaiken hänen toimintansa hyväksymistä, mutta positiivisia toimintoja tuetaan ja vahvistetaan. (Reivinen, Vähäkylä 2013, 85.) Työpajoissa pyrimme vahvistamaan ja avaamaan keskustelua aiheista, ja tunnistamaan positiivista ja kielteistä toimijuutta yhdessä osallistujien kanssa.

1.1 Monikulttuurinen teatteriyhdistys RanKids ja Pakko pärjätä -hanke

RanKids ry on monikulttuurinen teatteriyhdistys, joka on toiminut Joensuussa vuodesta 2000 lähtien. Se toimii yhteistyössä mm. Joensuun kaupungin koulutuspalvelujen ja alueen koulujen kanssa. Toiminta alkoi koulun yhteydessä, mutta omana yhdistyksenään se aloitti vuonna 2006. Toiminnan tavoitteina on suvaitsevaisuuden ja hyvien etnisten suhteiden kehittäminen, eri kielten ja kulttuurien tuntemuksen lisääminen, laadukkaiden kulttuuritapahtumien järjestäminen ja harrastemahdollisuuksien antaminen lapsille ja aikuisille.

RanKids järjestää toimintaa ympäri Joensuuta, mutta pääasiallisesti toiminta keskittyy Rantakylän alueen kouluille ja perheille. RanKids tarjoaa harrastusmahdollisuuksina mm. viikoittaisia lasten ja nuorten teatterikerhoja sekä projektiluontoisesti tehtävää perheteatteritoimintaa. Toimintaan kuuluu myös monipuolista kulttuuritoimintaa eri toimintamuodoissaan: esim.

Teatteriohjaajakoulutusta, museo-opastuksia ja museotyöpajoja, vanhempainiltoja esimerkiksi kiusaamisteemasta, taide-, kieli- ja kulttuurileirejä, satu- ja teatteriseikkailutoimintaa erilaisissa tapahtumissa (mm. Taitokortteli, Satumetsä), draamatyöpajoja kouluissa ja aikuisten koulutuspäivissä, improvisaatiokoulutuksia, tilausesityksiä ja juontoja erilaisiin tapahtumiin, teatterillisiä muotinäytöksiä ja tanssiesityksiä, teatteri- sekä musikaaliesityksiä, monikulttuurista hanketoimintaa. (RanKids 2015.)

Tutustuimme itse RanKids ry:n toimintaan, kun suunnittelimme ja toteutimme projektipinnoiksemme Pohjois-Karjalan museossa toteutettavia toiminnallisia kierroksia. Kyseessä oli Vampyyrien varjoissa -näyttely, joka oli tilattu RanKids ry:ltä. Näyttelyssä käytettiin draamapedagogisia menetelmiä osana toiminnallisia kierroksia. Näiden opintojemme aikana saimme myös ensikosketuksen Pakko pärjätä -hankkeeseen, samannimisen teatteriesityksen kautta. Pääsimme molemmat osallistumaan kyseisen näytelmän toteutukseen näyttelijöiden roolissa. Teatteriesityksessä käsiteltiin paljon oman opinnäytetyömme aiheita, kuten syrjäytymistä ja elämästä selviytymistä, joten se toimi hyvänä pohjustuksena tulevaa opinnäytetyötämme varten.

RanKids ry:n edellinen suurempi hanke oli Matroskin muuttaa Suomeen -elokuva ja sen työkalupakki kouluttajille (edu.fi. ja rankids.fi). Kyseessä on yhä aktiivisessa käy-

tössä oleva kokonaisuus, joka muodostuu kyseisestä elokuvasta ja siihen oheismateriaaliksi tuotetusta Matroskinin työkalupakista, joka toteutettiin Opetushallituksen Monikulttuurisuustaitojen kehittäminen kouluyhteisössä -kehittämistoiminnan osana, Joensuussa vuosina 2008 - 2010. (Kuronen, Pikkarainen 2010, 7.) Pakko pärjätä -hankkeeseen tehdään myös elokuvaa tukeva draamatyömateriaali kouluttajille.

Työkalupakki on suunniteltu maahanmuuttajien parissa työskenteleville sekä eri-ikäisten lasten, nuorten tai aikuisten parissa erilaisuuden hyväksyntää tai kiusaamista käsitteleville. (Kuronen, Pikkarainen 2010, 7.)

RanKids ry on saanut vuonna 2015 Punaisen Ristin Ennakkoluuloton edelläkävijä – tunnustuksen tekemästään työstä. Tunnustus annettiin rohkeasta ja ennakkoluulottomasta työstä edistää ihmisten arvostavaa ja yhdenvertaista kohtelua ja kiinnittymistä suomalaiseen yhteiskuntaan. Palkintoa vastaanottamassa oli Maria Pikkarainen ja RanKidsin toiminnassa mukana olevia nuoria. Tätä suvaitsevaisuuden teemaa käsitellään myös Pakko pärjätä -hankkeessa.

RanKids ry:n Pakko pärjätä -hankkeen lähtökohtia on avattu samannimisen teatteriesityksen käsiohjelmassa seuraavanlaisesti.

Syrjäytymisen ehkäiseminen vaatii monenlaisia toimia, mutta keskeistä siinä on mm. tiedon jakaminen, riskiryhmien tunnistaminen ja tukeminen sekä arjessa aikuisen aito läsnäolo, kuunteleminen ja johdonmukaisuus. Presidentti Sauli Niinistö on kehottanut myös tukemaan vapaaehtoisjärjestöjä ja jokaista käyttämään arkikeinoja syrjäytymisen ehkäisyssä. (RanKids 2015.)

Pakko pärjätä -hanke muodostuu monesta erityyilisestä toiminnan osasta. Yhtenä osana ovat Pakko pärjätä -teatteriesitys ja dokumenttimateriaalit. Teatteriesitys on toteutettu dokumenttiteatterina, josta materiaalia kerättiin mm. videoimalla, kirjoittamalla, nauhoittamalla ja valokuvaamalla. Keskiössä oli syrjäytyneiden nuorten tarinat, joista osa nähdään lavalla aitoina materiaaleina ja osaa on käytetty fiktiivisten roolien rakentamiseen. Näyttämömateriaalin käsikirjoituksen tuotti suomen kielen opettaja, maahanmuuttajien aikuiskoulutuksen vastuupettaja Virpi Kuronen. Näyttelijäntyötä harjoiteltiin erilaisissa työpajoissa, esittävässä projektissa on ollut mukana useita

kymmeniä nuoria sekä muutamia kymmeniä perheitä. Vierailuesityksiä toteutetaan mm kouluille ja tapahtumiin kysynnän mukaan 2015 - 2016 aikana, ensi-ilta esityksellä oli 25.1.2015 Joensuussa. (Rankids 2015.)

Hankkeessa on myös toteutettu Pakko lähteä -elokuva ja jälkityöpajoja. Elokuva kertoo selviytymisen ja syrjäytymisen rajamailla elävistä nuorista. Tarina on fiktiivinen ja perustuu tosielämästä otettuihin tarinoihin ja dokumentoituun materiaaliin. Elokuvan erilaisia jälkitöitä tehdään yhdessä erityisesti syrjäytymisvaarassa olevien nuorien ja lähiönuorien kanssa työpajoissa ammattilaisten johdolla. Valmiin elokuvan myötä järjestetään maksuttomia koululais-, opiskelija- ja yleisönäytöksiä sekä näytöksen jälkeisiä työpajoja. Työpajojen teemana pohditaan mm. elämäntarinoita ja selviytymisen eväitä. Toteutustapa on toiminnallinen ja siinä käytetään mm. draama-pedagogisia menetelmiä. Toiminnan oleellisia osia ovat yksilöllinen ohjaaminen ja tukeminen, pohdinta ja avoin keskustelu. Mukana toiminnassa on monipuolinen yhteistyötahojen joukko. (Rankids 2015.)

RanKids ry:n toimijat ja yhteistyötahot ovat halunneet Pakko pärjätä -hankkeen kautta vaikuttaa tähän tärkeään asiaan useammalla tavalla. Pakko lähteä, pakko pärjätä – näyttely ja koko Pohjois- Karjalan museon Lapsuusnäyttely olivat ensimmäisiä askeliamme tässä projektissa. Parhaillaan tekeillä olevan nuorisoelokuvan ja tämän Pakko pärjätä – teatteriesityksen lisäksi maksuttomat teatterikerhot, työpajat ja koulutukset ovat tärkeä osa työtämme. Myös nuorten työllistäminen ja kouluttaminen sekä vastuullisiin tehtäviin asettaminen ovat osa RanKidsin toiminta – ajatusta. (RanKids 2015.)

1.2 Syrjäytyminen

Mediassa nostetaan hyvin paljon esille syrjäytymisen käsitettä. Presidentti Sauli Niinistö on nostanut syrjäytymisaiheen puheeksi ja erilaisia syrjäytymisen ehkäisyn -kampanjoita, kuten esimerkiksi Nuorille.Nyt!- kampanja on toteutettu syrjäytymisen ehkäisemiseksi (Nuorten Keskus 2013). Kun puhumme syrjäytymisestä, onkin tärkeää kiinnittää myös huomiota sen eri tasoihin ja muotoihin. Yleisesti puhutaankin eriarvoistumisesta eli ongelmien kasautumisesta yhdelle yksilölle. (Linnankangas, Suikkanen 2004, 23.) Ilmiöön liittyy niin sosiaalinen, kuin yhteiskunnallinen asema ja kulttuuri.

Kyse on monimutkaisesta ilmiöstä, jonka yksi näkyvillä oleva osa ovat ilman opiskelutai työpaikkaa olevat nuoret. Jotta ilmiötä voisi täysin ymmärtää, tulisikin kysyä mistä syrjäydytään ja kuka rajat määrittelee? Onko syrjäytymisen ehkäisy vain väline, saada kansalaiset toimimaan normien mukaan? (Reivinen, Vähäkylä 2013, 9-10.)

Kun puhutaan syrjäytymisestä, olisi tarkasteltava myös käsitteen käyttöä. Tarkoittaanko sillä marginalisaatiota, rajoista pois tippuneita vai ulossulkemista eli eksklusiota, esimerkiksi sosiaalisista verkostoista. (Juhila, Forsberg, Roivanen 2002, 21.)

Käsitteen merkitys vaikuttaa myös toiminnan ulottuvuuksiin. Integroivassa toiminnassa pyritään saamaan marginaaleihin ajautuneet tai ajetut väliintulevalla toiminnalla takaisin yhteisön toimintaan. Hyvinvointivalttiolla on keskeinen asema rajan, keskukseen ja reunan välisen yhteyden rakentamisessa. (Juhila, ym 2002,13.)

Puhuttaessa syrjäytyneistä tai esimerkiksi huono-osaisista, tuotamme huomaamattamme myös itse marginaaleja. Puhutaankin aktivoinnin politiikasta, ketkä osallistujista tekevät oikeat valinnat, ja ketkä eivät sopeudu tai osaa edes tuettuina täyttää aktiivisen ihannekansalaisen kriteereitä. Tämä voi kärjistyä siihen, että ”toisia” pyritään kontrolloiden pitämään kaukana keskuksesta ja pääasiallisena tavoitteena on suojella niin sanotussa keskiössä olevia ihmisiä toisilta, eikä keskittyä heidän tilanteeseensa tai sen parantamiseen. (Juhila, ym 2002, 15.) Osallistava ja osallistuva toimintatapa tiedostaa kulttuurisen erilaisuuden, asiakkaan oman tiedon ja asiantuntemuksen kunnioittamisen sekä rajapinnan liukuvuuden, normaalin ja poikkeavuuden välillä. Tässä toiminnan ulottuvuudessa nähdään marginaalissa elämisessä myös positiivisia, esimerkiksi monikulttuurisuuden puolia. Yksilöissä nähdään potentiaalia, kätkeytyjä resursseja, joiden esiin saamisessa työntekijöillä on merkittävä rooli. (Juhila, ym 2002, 16-17.)

Voidaan myös puhua myönteisestä tunnistamisesta varhaisen tuen muotona, sen lähtökohtana on ajatus siitä, että kaikki ihmiset kaipaavat tunnistetuksi tulemistä ja tunnustuksen saamista, ilman erottelua tuen tarpeessa oleviin ja muihin. Kun yksilö tunnistetaan oikein, tuottaa se itsekunnioitusta, itsearvostusta ja itsetuntoa, mutta

väärin tulkituksi tuleminen taas luo tunteen epäoikeudenmukaisuudesta ja arvottomuudesta. (Reivinen, ym 2013, 76-77.)

Tässä työssä syrjäytymisestä puhuttaessa otetaan huomioon sekä ulos tippumisen vaarassa olevat että poissuljetut tai sen vaarassa olevat lapset ja nuoret, nähdessä kaikkien olevan varsinkin nivelvaiheissa riski-asemassa syrjäytymiselle. Tarkastelussa on osallistava ja osallistuva toiminnan ulottuvuus, johon käytännön työkin perustuu.

Taidelähtöisiä syrjäytymisen ehkäisyn hankkeita on tehty aikaisemminkin, mm. Myrsky-hankkeessa tarkasteltiin sirkustyöskentelyn mahdollisuutta nuorien osallisuuden vahvistajana sekä maahanmuuttajanuorten kanssa työskentelyä sarjakuvatyöskentelyn avulla. Myrsky-hankkeen lähtökohtana oli elämäntaitojen kehittäminen. (Mentunen 2014.)

Pakko pärjätä -hankkeessa toimitaan monessa tasossa samanaikaisesti. Työtä hankkeessa tehdään nuoria osallistamalla. Erilaisten metodien ja työpajojen avulla käsitellään arkielämässä ylös nousevia aiheita. Samalla luotiin nuorten ja lasten kanssa toimijoille työskentelyopas, joka antaa syrjäytymisen ehkäisyn välineitä mm. koulujen ja nuorisotoimen työntekijöille.

Laurea ammattikorkeakoulun opiskelijat Iida Piironen ja Anni Tanskanen ovat tehneet taidelähtöisten menetelmien käytöstä alkuopetusikäisten parissa opinnäytetyön. Heidän päälähtökohtanaan oli elämänhallinta, erityisesti painotettiin yhteyttä hallinnan tunteeseen ja yhteistoiminnallisuuteen. (Piironen, Tanskanen 2013.)

1.3 Kulttuurit haasteina vai mahdollisuuksina

Kulttuuriset ja kielelliset erot tuovat ryhmänohjaustilanteisiin lisää haasteita, jotka tulee ottaa huomioon toiminnan suunnitteluvaiheessa. Samalla ryhmien monikulttuurisuus voi tuoda mukanaan lisää sisältöä ja näkökulmia, joita muuten ei nousisi esille. Kulttuuri itsessään pitää sisällään arvot, asenteet, uskomukset, taidot ja tiedot (Lahikainen, Punamäki, Tamminen 2008, 281). Se muokkaa jokaisen ihmisen minäkuvaa ja identiteettiä. Siinä vaiheessa kun nuori joutuu muuttamaan maahan, jossa kulttuuri on täysin erilainen kuin entisessä kotimaassa, joutuu tämä kahden kulttuurin ristituleen.

Kulttuurinen identiteetti voi joutua näissä tilanteissa kyseenalaistetuksi. Kulttuurisella identiteetillä tarkoitetaan sukupolvelta toiselle kasvatuksessa siirtyviä arvoja, asenteita ja tapoja (Lahikainen, ym 2008, 281). Oman kulttuurisen identiteetin hahmottaminen maahanmuuttajalapselle tai -nuorelle voi olla erittäin vaikeaa, koska ne asiat mitä suomalaisen yhteisön normit odottavat heiltä, voivat olla täysin erilaisia, mitä henkilön perhe tältä odottaa (Harinen, Honkasalo, Souto, Suurpää 2009, 49). Itsensä määrittely voi olla hankalaa ja Maahanmuuttajan elämää Suomessa -kirjassa kirjoitetaan, että kansallinen identiteetti on sen määrittelyssä yksi tärkeimmistä asioista (Paananen 2005,160).

Joillakin maahanmuuttajataustaisilla nuorilla kahden kulttuurin välissä tasapainotteleminen ei ole helppoa ja voi johtaa syrjäytymiseen. Juha-Pekka Litja kirjoittaa, että kulttuurinen erillaisuus voidaan kokea sosiaalisen sulkeutumisen oikeuttajana. (Harinen, ym 2009, 50.) Tällä tarkoitetaan, että sosiaalisia tilanteita kantaväestön kanssa vältellään juuri erilaisen kulttuurin takia. Työpajojemme yhtenä suurimpana haasteena oli, miten maahanmuuttajataustaiset nuoret voitaisiin ottaa mukaan toimintaan, huomioida heidän lisätuentarpeensa ja tukea näiden identiteetin sekä sosiaalisen osallisuuden kasvua.

Sisäisen ajatusmaailman erillaisuuden lisäksi on hyvä huomioida, että vaikka ajatusmaailmat kohtaisivat, voi ajatuksia jakaessa tulla kommunikaatio-ongelmia. Jokaisella kulttuurilla on omat tapansa vastaanottaa viestejä, niin verbaalisesti kuin non-

verbaalisesti, mikä voi aiheuttaa eriävien kulttuurien kesken väärinkäsityksiä, ristiriitoja ja kommunikaation loppumisen, jos näitä eroja ei ymmärretä. (Alitolppa-Niitamo 1994,140.)

Vaikka ympäristöt, joissa toimii ihmisiä useista eri kulttuureista, voivat aiheuttaa hankalia tilanteita, voi erilaisista ajattelutavoista syntyneiden jännitteiden kautta löytää uusia ajatuksia ja innovaatioita. Ilman näiden kulttuurien välistä vuorovaikutusta, ymmärryksen lisääntyminen näiden välillä voi jäädä minimaaliseksi.

Selkeästi ei voida sanoa, että kulttuurien moninaisuus olisi yksinomaisesti haaste tai mahdollisuus, vaan ryhmästä, sen ohjauksesta ja ulkoisista tekijöistä riippuen, kulttuurien moninaisuus voi olla molempia. Kulttuurien välisiä konflikteja ei pidä kuitenkaan pelätä, koska ne antavat mahdollisuuden väittelylle ja keskustelulle, jonka lopputuloksesta parhaimmillaan syntyy jotain uutta (Talib 2002, 139). Työpajoissa pyrittiin taidelähtöisten menetelmien kautta lisäämään dialogia eri kulttuureista tulevien ihmisten välillä, näin luoden mahdollisuuksia näiden uusien ideoiden ja näkemysten syntymiselle.

1.4 Osallisuus ja yhteisöllisyys/vertaistuki

Osallisuus nostetaan paljon esille puhuttaessa syrjäytymisestä tai sen riskitekijöistä, eikä turhaan. Osallisuus sosiaalisissa verkostoissa tai vaikuttaminen omiin asioihin on tärkeää ja luo turvaa sekä oman elämänhallinnan tuntemista. Kun listataan syrjäytymiskehitykselle altistavia tekijöitä, voidaan ne erotella yksilöön liittyviin ja osa esimerkiksi oppimisympäristöön ja vuorovaikutussuhteisiin. Yksilöllisiä tekijöitä ovat motivaatio, sosiaalisten taitojen pulmat, oppimisvaikeudet ja itsesäätelyn ongelmat. (Reivinen, ym 2013, 111.)

Koska hankkeen yhteistyötaho sekä työpajojen pääasiallinen toimintaympäristö oli kouluissa, tarkastellaan osallisuutta oppimisen ja koulun näkökulmasta. Työpajoissa tavoitteena oli herättää keskustelua sekä omaa ajattelua luoden mahdollisuuden itselle merkitykselliseen oppimiseen.

Syrjäytymiseen johtava kehitys tapahtuu yksilön ja ympäristön yhteisvaikutuksella, vaihtelevien mekanismien välityksellä, pitkällä aikavälillä. Syrjäytymisen ehkäisy ja käytänteet vaativatkin taitoa tunnistaa varhaisen syrjäytymisen riskejä, mutta myös suojatekijöitä. (Reivinen, ym 2013,111.)

Osallistuminen ja osallisuus oman arjen ympäristöissä kiinnittävät meidät osaksi erilaisia yhteisöjä ja toimintaympäristöä. Kun yksilön aktiivinen rooli yhteisöllisessä toimijuudessa tunnistetaan oikein, tämän avulla tuetaan yksilöä ilman, että hänet leimataan poikkeavaksi tai nostetaan yksilöiden henkilökohtaisia ominaisuuksia ongelmallisiksi, esimerkiksi luokkayhteisössä, jonka aktiiviseen jäsenyyteen häntä tuetaan. (Reivinen, ym 2013, 81.)

Jokainen muistaneekin hetken, jolloin oli vaikeaa liittyä ryhmään tai esimerkiksi ensimmäisen koulupäivän jännityksen, kun mietti uskaltaako viitata ja osallistua tunnin kulkuun. Opettajan tai toisen oppilaan rohkaisemana osallistuminen ei tuntunutkaan enää niin pelottavalta. Tätä osallisuuden ja liittymisen tavoitetta tukee mielestämme ryhmäyttäminen.

Oppimista sekä kasvatusta on tutkittu paljon, on myös tarkasteltu erilaisia oppijoita ja opetustyyliä. Viihtyminen on tavallisesti tutkittu ja käsitelty oppituntien ulkopuolisena asiana. Nykyinen oppimis- ja ihmiskäsitys haastaakin koulut tuomaan viihtyvyyden myös oppitunteihin mukaan. Tulevaisuudessa edellytyksenä hyvälle oppimiselle ovat sosiaaliset taidot, itseohjautuvuus ja oppijan sisäinen motivaatio. Maailma muuttuu koko ajan ja koulunkin täytyy kehittyä sen mukana. Tämän ajan oppimisessa on tärkeää oppia oppimaan monella tavalla jatkuvasti, yhdessä. (Haapaniemi, Raina 2014,10-11.)

Koulu nähdään usein paikkana, jossa päätavoitteena on opiskelu ja koulun asettamien tavoitteiden ja suunnitelmien mukaan suoriutuminen. Koulu on kumminkin osa nuorten ja lasten kokonaisvaltaista elämää ja sitä ei pitäisi unohtaa. Tässä yhteydessä voidaan puhua koulun virallisesta ja epävirallisesta tasosta, nähden epävirallisen tason häiritsevän koulun perustehtävää ja tavoitteita. Opettajan onkin hyvä tiedostaa koulun kaksoistehtävä ja näin varmistaa pedagogisen tavoitteen toteutuminen

mutta, myös vaalia yhteenkuuluvuuden tunnetta edistäen sekä tunnetta että tietoa. (Haapaniemi, ym 2014, 26.)

Kun tarkastellaan kouluoppimista, koostuu se paljon rutiinien oppimisesta, tiedon toistosta, sen muistiin tallentamisesta ja oppimisen lopputuloksen arvioinnista. Tämä toimintakulttuuri ei nosta esiin mielekkäitä kokemuksia oppimisesta, kehittää haastamaan omia ajattelutaitoja tai varmistaa aktiivista toimijuutta ryhmissä, joissa on monenlaisia oppijoita. (Reivinen, ym 2013, 118.)

Kun voimme peilata opittua omaan kokemukseen, tulee siitä henkilökohtaisempi ja osallistumme aktiivisesti myös omaan kehittymiseen. Esimerkiksi kun pienenä opetettiin, että hellan levy on kuuma, opetettu asia konkretisoitui, kun poltti sormen levyllä.

Kasvaessa lapsi ja nuori peilaa itseään muiden aikuisten lisäksi myös oman ikäisiinsä, he oppivat ja kehittyvät yhteydessä toisiinsa. Oppimisen taustalla on uteliaisuus uutta ja tuntematonta kohtaan. Motiivi oppimiseen on näin siis sisäsyntyinen. Luotettavat ja turvalliset ihmissuhteet aikuisiin kehittävät ja vahvistavat lasten älyllisiä sekä sosiaalisia taitoja, kuten stressin säätelyä. (Reivinen, ym 2013, 37.)

Stressin säätely vaikuttaa myös paljon esimerkiksi kykyyn kestää koulussa tai yhteiskunnassa tulevia paineita. Elämme globalisoituvassa maailmassa, jossa kilpailukyky on kovaa ja jo pienenä meille asetetaan paljon odotuksia ja vaatimuksia, esimerkiksi oppimisen osalta.

Oppiminen vahvistuu myönteisten tunnetilojen avulla ja vaarantuu pitkäaikaisten kielteisten tunteiden vallitessa. Jos lapsi ei ole oppinut säätelämään stressitasoaan, säätelämätön kiihtymys herättää pakottavan tarpeen suojautumiseen ja puolustukseen. Tämä voi ilmetä vetäytymisenä, uhmakkuutena tai muina käyttäytymishäiriöinä. Nämä häiriöt taas vaikuttavat vertaissuhteisiin ja altistavat sosiaaliselle syrjäytymiselle. (Reivinen, ym 2013, 38.) Toiminta osallistujien arkisessa ympäristössä tukee myös yhteisöllisyyttä ja ryhmäytymistä, koska erilaiset alkuleikit ja toiminnalliset tehtävät vaativat yhteistyötä osallistujilta.

Vaikeiden asioiden ja uusien pelottavien tilanteiden aiheuttamien ahdistustilojen koulussa emme useinkaan tajua, että emme ole yksin tunteiden kanssa. Esimerkiksi nivelvaiheessa, ala-asteelta yläasteelle siirtyminen on iso muutos ja aiheuttaa jännitystä ja pelkoa tulevasta. Tukea saa vertaisryhmästä, jotka käyvät samoja tuntemuksia läpi sekä kohtaavat saman uuden tilanteen, mutta josta ei avoimesti luokkahuoneessa puhuta. Draamallisen tarinan avulla näitäkin tunteita ja omaa tilannettaan voi peilata roolihahmojen kautta. Roolityöskentelyssä keskeistä on kohtaaminen. Kun vaihtaa roolia toisen kanssa kykenee katsomaan itseään sekä maailmaa toisesta näkökulmasta, näin voi laajentaa ymmärrystä toisistaan myös ristiriitatilanteissa. Roolityöskentelyä käytetään myös psykodraaman ryhmäterapia muodossa, joka on saanut vaikutteita teatterin perinteestä, sekä sosiologisesta rooliteoriasta. (Aitolehti, Silvola 2008, 8, 71-72.)

Koulut ovat muodostuneet entistä monikulttuurisemmiksi viimeisen vuosikymmenen aikana, mikä tuo yhteisöllisyyden luomisessa uusia haasteita. Positiivisena puolena usean eri kulttuurin vaikutuksen alaisena oppilailla on mahdollisuuksia omaksua asioita eri kulttuureista ja sitä kautta muodostaa omasta identiteetistään monikulttuurisemman. Tämä kumminkin vaatii sitä, että vallitsevat yhteisöt arvostavat monikulttuurisuutta ja monessa mielessä yhteiskunnan piiloviestit estävät nuorta omaksumasta monikulttuurista identiteettiä, säilyttäen samalla oman kielensä ja kulttuurinsa. (Talib 2002, 48.)

Ongelmana ovat ennakoluulot, jotka kohdistuvat maahanmuuttajataustaisiin nuoriin. Ennakoluulot ovat usein negatiivisia ja maahanmuuttajataustaisilla on kova tarve todistaa ne vääriksi. Vuorovaikutuksen ja luottamuksen rakentamisen yhtenä ehtona nuorten keskuudessa on, että kulttuurista erilaisuutta tuotaisiin esille mahdollisimman vähän ja heidän tulisi toimia kuin suomalaiset (Souto 2011, 145). Tämän kaltaiset yhteisöt eivät rohkaise nuoria omaksumaan monikulttuurista identiteettiä ja yhteisöllisyyden luominen ryhmien välillä voi muodostua hankalaksi.

Yhteisöissä tunteiden ilmaisu on todella erilaista, riippuen minkälaisesta kulttuurista henkilö on peräisin. Suomalainen rehellisyys voidaan kokea epämiellyttävänä kulttuureissa, joissa vaikeita asioita ei ole totuttu sanomaan ääneen. (Talib 2002, 62.) Draamassa työskennellään todella paljon tunteilla ja niiden ilmaisun tulkkina olemi-

nen vaatii sensitiivisyyttä eri kulttuurien tavoille tuoda niitä esille. Tärkeää onkin rikkoa väärinkäsityksiä eri kulttuuriperistä tulevien henkilöiden välillä.

1.5 Syrjäytymisen ehkäisy hankkeessa

Syrjäytymisteemaa käsitellään hankkeessa monella erilaisella tasolla. Itse ilmiötä tarkastellaan sekä elokuvassa että teatteriesityksessä erilaisten elämäntarinoiden pohjalta. Lisäksi ennalta ehkäisevää työtä tehdään osallistamalla nuoria toimintaan mm. työpajojen kautta, luoden mahdollisuuden tarkastella myös omaa elämäänsä ja kokea voimaantumisen tunteita työpajoissa.

Sanotaan, että opiskelu- ja työpaikan jäädessä haaveeksi, nuorta uhkaa syrjäytyminen (Reivinen, ym 2013, 7). Siinä, missä kantasuomalaisella voi löytyä tukiverkostoja, kuten perhe ja ystävät, voi pahimmassa tapauksessa maahanmuuttajalta puuttua nämä molemmat uudessa maassa, ilman tietoa ja taitoa avun löytämiseksi. Esimerkiksi vanhempien tuella ja koulumyönteisyydellä on tutkimuksissa todettu olevan vahva vaikutus lapsen koulumenestykseen. (Linnakangas, Suikkanen 2004, 70.)

Tuen tarve maahanmuuttajataustaisilla nuorilla on suuri. Merkinä siitä voidaan pitää, että maahanmuuttajataustaisissa ryhmissä on suhteessa vähemmän toisen asteen opintopaikkoja oppivelvollisuuden jälkeen, kuin kantaväestössä ja esimerkiksi pääkaupunkiseudulla huostaanottoja on väestöosuuteen enemmän. (Reivinen, ym 2013, 226.)

Maahanmuuttajanuorille kouluarjessa sosiaalisten suhteiden luominen on hankalaa. Anne-Mari Souto kertoo, että maahanmuuttajataustaisia ei nähdä potentiaalisina kavereina, jotka jakavat samat kiinnostuksen kohteet, vaan lähtökohtaisesti ei toivottuina ja epämiellyttävinä koulukavereina (Souto 2011, 142). Tukea haetaan muilta maahanmuuttajilta, saman kielen tai etnisyyden omaavilta henkilöiltä. Ongelmaksi on muodostunut maahanmuuttajanuorten haluttomuus olla tekemisissä suomalaisten kanssa (Souto 2011, 143).

Sosiaaliset taidot ja ihmissuhteet ovat suojaavia tekijöitä, esimerkiksi oppimisympäristön vuorovaikutussuhteet ja opettajan ohjauskäytännöt voivat olla suojaavia tekijöitä, jotka luovat positiivisen käännekohdan syrjäytymisen riskien ympäristössä olevan yksilön elämässä. (Reivinen, ym 2013,111.)

Syrjäytymisen ehkäisyn lähtökohtana hankkeessa oli yhteistyötahojen kanssa toimiminen ja toimintamallin luominen keskusteluun arkityössä lasten ja nuorten parissa työskenteleville mm. suvaitsevaisuuteen, arjen hallintaan ja arkielämän haasteista selviytymiseen liittyen. Toiminnalla pyritään myös saamaan aikaiseksi sosiaalista kanssakäymistä ja avoimen keskustelun tilaa monikulttuuristen nuorten ja lasten kanssa sekä kantasuomalaisten kesken ja jakaa ymmärrystä.

2 DRAAMAKASVATUS JA DRAAMA

Pakko pärjätä -hankkeen draamakasvatuksen työpajojen taustalla nähdään sekä kasvatustieteen, että draamakasvatuksen tavoitteita ja työtapoja. Kasvatuksen tarkoituksena on edellytyksien luominen monipuoliselle kasvulle, se on vuorovaikutusta kasvattajan ja kasvatettavan välillä, välittäen sen avulla mm. tietoa, taitoa ja kulttuuri-perintöä. (Heikkinen 2005,24.) Lähtökohtana draamakasvatuksessa on teatteritaide, mutta osa työskentelymuodoista ja didaktisista periaatteista on lähtöisin kasvatustieteistä. Draamassa opitaan asioita erilaisin työtavoin ja teatterin keinoin. (Toivanen 2007, 6.)

Heikkinen Hannu (2005) käsittelee draamakasvatuksen erilaisia määritelmiä, joista selkein ja keskeisin määritelmä on:

Draamakasvatus on oivalluksia ja kokemuksia tuottava, luova, esimerkiksi yhden lukuvuoden mittainen ryhmäprosessi, joka sisältää erilaisia projekteja osallistavan, esittävän ja soveltavan draamakasvatuksen genreissä. (Heikkinen 2005,24.)

Michael Fleming (1998) avaa brittiläistä näkemystä draamakasvatuksesta, missä draamakasvatus nähdään ”kulttuurin kenttänä” kouluissa, rakentuen erilaisista draaman ja teatterin genreistä. (Heikkinen 2005, 25.)

Myös John Sommers (1997) on määritellyt draamakasvatusta:

Drama Education is an umbrella term which covers all other sectors of drama activity that occur in educational settings i.e. including theatre, but theatre made in or for educational settings, and not therefore including professional theatre, for example. Theatre in Education fits this description and also, some forms of Applied Theatre. (Heikkinen 2005, 25.)

Kun tarkastellaan hanketta ja siihen liittyviä työpajoja, nähdään laaja ja monipuolinen kokonaisuus draamakasvatuksesta. Elokuva- ja teatteriesitys itsessään herättävät ajatuksia ja keskusteluja aiheista, joita voidaan työstää enemmän työpajoissa.

Draamakasvatuksen tavoitteissa näkyy oppimisen ja kulttuuristen kontekstien näkökulma. Kulttuurinen oppimisnäkökulma ja taiteellinen luomisprosessi ovat sidoksissa toisiinsa, luoden erilaisia draaman maailmoja, fiktiivisiä todellisuuksia ja mahdollisuuksia toimia fiktiossa valikoidun sisällön parissa. (Heikkinen 2005, 26.)

Työssä puhutaan paljon oppimisesta draaman kautta. Oppimiskäsitys perustuu kokemukselliseen oppimiseen ja pragmatismiin. Olennaisena osana on aktiivinen toiminta, tarkkaillen, suunnitellen ja harkiten opittavaa ainesta. Päämääränä on ilmiöiden ja asioiden syvällisempi ja laajempi ymmärrys. Kokemus ei riitä, vaan sitä on jollain tavalla analysoitava. (Heikkinen 2005, 37-38.) Siksi harjoitusten ja kokemusten reflektointi ja avoin keskustelu on tärkeää, oppimisen kannalta.

Draamakasvatusta tässä työssä oli erilaisten ilmaisullisten harjoitteiden kautta keskustelujen avaaminen aiheista ja saada lapset ja nuoret itse pohtimaan aiheita ja syyseuraussuhteita. Draamatarinat ovat mahdollisuus käsitellä aiheita syvemmin ja kokea myös tunnepuolelta ilmiöt, mikä avaa aiheita vielä enemmän.

Draamakasvatuksen hyödyistä on nykyään myös tieteellistä aineistoa. DICE ("Drama Improves Lisbon Key Competences in Education") oli vuosina 2008 - 2010 toteutunut kansainvälinen EU-tuettu projekti. Tutkimus suoritettiin 12 maassa, jossa tutkittiin draaman ja teatterin vaikutusta oppimiseen. Tutkimuksessa vertailtiin draamaopetuksessa mukana olleita niihin, jotka eivät olleet osallistuneet draamaopetukseen. (DICE 2015.)

Työssä puhutaan paljon draamasta ja sen erilaisista metodeista, joten on hyvä avata, mitä draama on, ja mitä sillä tarkoitetaan tässä työssä. Kun puhutaan draamasta, tulee ensimmäisenä yleisesti esiin näytelmät, kirjoitukset ja elokuvat.

Sanakirjan kuvaus draama-sanalle on rituaalinen toiminta tai näytelmä. Michael Flemingin kuvaus draamasta viittaa kokonaisuuteen, joka sisältää tekstit ja niiden esittämisen. Kun tarkastellaan draamaa taiteellisena toimintana, näyttäytyy se esittävänä teatterina, jonka kautta tutkitaan elämän ilmiöitä valikoidusti kontekstiin liittyen. (Heikkinen 2005, 23, 26.)

Kun tutkaillaan syvemmin draamaa, näemme sen moniulotteisuuden ja monipuoliset mahdollisuudet toimintametodina. Draama on taiteellista sekä kulttuurista toimintaa, joissa molemmissa yhdistävänä tekijänä on fiktiossa toimiminen, valikoitu sisältö, esteettiset sekä sosiaaliset säännöt, ohjaamassa toimintaa ja vuorovaikutusta osallistujien kesken. (Heikkinen 2005, 26.) Työpajoissa tämä näkyy mm. tarkkaan valikoiduilla teemoilla, elokuvan pätkien käyttämisellä ja erilaisilla osallistavilla harjoituksilla.

Kulttuurin painotuksena on vuorovaikutus, osallistavuus ja yhteisöllisyys. Draamassa luodaan, (esimerkiksi tekemällä, kirjoittamalla) ja tutkitaan merkityksiä ryhmän kanssa. (Heikkinen 2005, 26.) Draama on vuorovaikutteista työskentelyä, jossa tarkastellaan valikoitua oppimisaluetta, teemaa eri näkökulmista. Pitkän tähtäimen tavoitteena on auttaa osallistujaa ymmärtämään itseään ja maailmaa, jossa hän elää. Oppimisen tekee merkitykselliseksi osallistujan oma yksilöllinen kokemusmaailma, johon tutkittavat teemat kiinnittyvät. (Heikkinen 2005, 28.)

2.1 Käsitteet ja metodit

Käsitteitä, joita työssä ilmenee, ovat mm. draamasopimus, prosessidraama ja draamatarina, toiselta nimeltään kehystarina. Ensimmäinen käsite on prosessidraama, joka on opetusmenetelmänä yksi osallistavan teatterin laji. Siinä osallistajat toimivat vuoroin rooleissa, vuoroin omana itsenään tilanteen mukaan. Ulkopuolista yleisöä ei ole, vain osallistajat toimijoina. Toiminnan aloittajana toimii yleensä kehystarina, joka

vie käsiteltävään aiheeseen tai ilmiöön, jonka käsittelyyn liittyvät harjoitukset ja aiheen käsittelytavat ohjaaja on rakenteellisesti suunnitellut. Ohjaaja on draamaprosessissa vuoroin ohjaajana, havainnoijana tai roolissa osana yhteistä draamallista, fiktion maailmassa toimivaa tilannetta. (Sinivuori 2007, 14.)

Prosessidraaman suunnittelussa on tietynlainen suunnittelukaava, jonka avulla tietyn arvon, ilmiön tai aiheen käsittely suunnitellaan draamaprosessimaiseksi. Työpajoja suunnitellessa käytettiin tätä kaavaa rakenteellisena tukena. Lähtökohtana on valita aihe, jonka ympärille lähdetään suunnittelemaan draamaprosessia ja mietitään tavoitteet, mihin työskentelyllä pyritään. Motivointi ja aiheeseen orientoituminen harjoitusten alussa erilaisin pelien ja leikkien avulla suuntaavat ajatuksia jo tulevaan aiheeseen ja muodostavat avoimen, rennon ja luottamuksellisen ilmapiirin ja virittävät osallistujia ryhmän toiminnallisuuteen fyysisesti, henkisesti ja sosiaalisesti. (Sinivuori 2007, 29-30.)

Kun tunnelmaa on nostatettu orientoitumisen aikana, on aika tehdä ryhmän kanssa draamasopimus, ennen itse aiheeseen sukeltamista. Draamasopimuksella tarkoitetaan yhteisesti sovittuja pelisääntöjä ohjaajan ja ryhmän välillä draamaprosessin aikana. Voidaan puhua lyhytaikaisesta sopimuksesta tai pitkäaikaisesta sopimuksesta. Lyhyen aikavälin sopimuksella tarkoitetaan yhden tai kahden kerran työskentelyä. Sopimuksen tehtävänä on antaa ryhmälle omistajuus draamatyöskentelyyn, se syntyy kun osallistujat uskovat omiin mahdollisuuksiinsa vaikuttaa työskentelyn päämääriin ja että heidän näkemyksillään on arvoa. Antamalla heille myös muita haasteellisia tehtäviä, sitouttaa se enemmän ryhmää työskentelyyn. Yksinkertaisemmillaan sopimuksessa voidaan pyytää ryhmää työskentelemään tietyn aiheen parissa, työskentelyä ei aloiteta jos sopimusta ei synny. Jokaisella osallistujalla on oikeus keskeyttää työskentely ja keskustella miten tilanteesta päästään eteenpäin. (Owens, Barber 2010, 13, 32-33.)

Jokaisessa työpajassa tehdään omat sopimukset, joissa selvitetään kyseessä oleva teema, sovitaan yhteisistä pelisäännöistä ja keksitään yhteinen keskeyttämismerkki. Sopimuksen aikana myös sovitaan merkit, joista osallistujat tietävät milloin ohjaaja hyppää rooliin.

Kehystarina voi olla kirjallisessa, esitettävässä tai katseltavassa muodossa. Se on ohjaajan mahdollisuus monipuolisesti johdattaa ryhmän jäsenet draamaprosessiin. Tarinan tehtävä on viedä osallistujat varsinaiseen draamaprosessiin, jossa sovittua aihetta käsitellään erilaisin harjoitusten avulla. (Sinivuori 2007, 30.)

Työpajoissa käytetään erilaisia kehystarinoita sekä tapoja kertoa ne. Pakko pärjätä -hankkeen elokuvasta hyödynnetään videonäytteitä, näytellään pieniä kohtauksia tilassa, kerrotaan tarina, johon sitten osallistujat itsekin pääsevät mukaan. Kun käytetään erilaisia ja monipuolisia tapoja, antaa tämä mahdollisuuden toimia saman osallistujaryhmän kanssa eri työpajojen kanssa ja ylläpitää kiinnostuksen toimintaan.

Draaman työtavat ja tekniikat ovat tapa käsitellä aikaa, tilaa ja toimintaa, synnyttäen merkityksiä. Ne mahdollistavat kaikkien osallistumisen draamatyöskentelyyn organisoitusti. Työtavat ja tekniikat eivät yksistään riitä prosessidraaman syntyyn, jossa dynamiikka on tärkeässä osassa. Dynamiikka syntyy siirtymistä ja niiden ajoituksesta toiminnan aikana, sekä osanottajien tunteista ja ajatuksista. (Owens, ym 2010, 22.)

Työpajoissamme käytetään erilaisia työtapoja ja tekniikoita, joita avataan työpajojen yhteydessä vähän enemmän, sekä niiden tarkoitusta ja toimintaa. Työtavat ja tekniikat ovat peräisin eri lähteistä, kirjallisuudesta, psykologiasta, terapiasta, teatterista ja esimerkiksi taiteista. Ne ovat apuna sisällön rakentamisessa, suunnaten työskentelyä symboliselle tasolle. Yksilö saa näin mahdollisuuden tarkastella omia ajatuksiaan, tunteitaan ja ymmärrystään suhteessa muihin ryhmän jäseniin. Työtavat ja tekniikat voidaan luokitella mm. tekemiseen tai reflektointiin ja arviointiin liittyviin tekniikoihin. (Owens, ym 2010, 22.) Työpajoissa käytetään mm. kirjallisia työtapoja sekä ilmaisutaidollisia työtapoja, syventämään ja herättämään keskustelua työpajan teemasta.

3 PAKKO PÄRJÄTÄ -HANKE MONIKULTTUURISESTA NÄKÖKULMASTA

Kun puhutaan itsessään monikulttuurisesta näkökulmasta, on hyvä ensin selventää mitä termi monikulttuurisuus tarkoittaa. Sana monikulttuurisuus helposti ajatellaan pelkästään eri maista tulleiden ihmisten kulttuuriin eroihin ja vuorovaikutukseen liittyvänä terminä, vaikka kantasuomalaisten keskuudessa on myös kulttuurisia eroa-

vaisuuksia. Mitkään kulttuurit eivät ole syntyneet tyhjiöstä, vaan ovat muotoutuneet vuorovaikutuksessa muiden kulttuurien kanssa, joten voidaan ajatella kaikkien kulttuurien olevan monikulttuurisia (Lehtonen, Löyttö 2003, 7).

Kulttuuri ylipäänsä on niin arkipäiväistä, että omat ajattelutapamme ja toimintamme ovat meille universaalisia totuuksia. Kulttuurimme ohjaa tekemistämme ja kulttuurisidonaisuus omiin päätöksiimme huomataan usein vasta kun se on vastakkain jonkin toisen kulttuurin kanssa. (Lahikainen, ym 2008,10.) Siinä vaiheessa kun päästään vuorovaikutustilanteisiin toisen kulttuurin kanssa, on se monikulttuurista toimintaa. Oli kulttuurierossa kyse uskonnosta, tapakulttuurista maassa, jossa on syntynyt tai jokin alakulttuuri, mihin toinen osapuoli kuuluu.

Pakko pärjätä -hankkeen yksi kantavista teemoista on syrjäytymisen ehkäisy, josta käytetään nykyään sävyltään positiivisempaa käsitettä sosiaalinen vahvistaminen. Kun tarkastellaan tilastoja, huomataan, että maahanmuuttajilla syrjäytymisen uhka 4-6 kertaa suurempi kuin kantaväestöön kuuluvilla (Solid Youth 2014, 3). Tekemämme pilottityöpajat suoritettiin Joensuussa pääasiallisesti alueella, jossa asuu paljon maahanmuuttajaperheitä, joten työpajojen toimivuutta on tärkeä tarkastella myös tästä näkökulmasta.

Maahanmuutto ja monikulttuurinen yhteiskunta ovat tällä hetkellä yksi aktiivisimmin keskustelua aiheuttava aihe mediassa. Muun muassa Helsingin Sanomat uutisoivat monikulttuurisen Suomen puolesta järjestetystä Meillä on unelma -mielenosoituksesta, joka lähti liikkeelle kansanedustaja Olli Immosen monikulttuurista Suomea vastustavasta Facebook-päivityksestä (Malmberg 2015). Mediassa esiintyessään nämä puheenaiheet tuottavat paljon ääripääasetelmia, joissa joko vastustetaan vahvasti monikulttuurista Suomea tai ollaan täysin sen puolella. Tämä jättää todella vähän tilaa nuorille muodostaa omia yksilöllisiä mielipiteitensä. Etenkin työpajassa, jossa käsitellään elämäntarinoita, pyrimme aktivoimaan nuoria ajattelemaan stereotypioita ja rohkaisemaan heitä kyseenalaistamaan valmiiksi opittuja asioita ja omia aatteitaan. Joensuussa itsessään kantaväestöön verrattaessa on erittäin vähän ulkomaalaisia, joita vuosituhannen vaihteessa oli Joensuun väestöstä vain 1.8% (Souto 2011, 19).

3.1 Monikulttuuristen ryhmien ohjaaminen

Tony Bennett kirjoittaa, että homogeenisuuden sijasta läntisen maailman sosiaalisiksi normiksi on muodostunut diversiteetti, joten politiikkaohjelmissa ja -käytännöissä ei voida enää olettaa, että palvelutarjonta suunnataan etnisesti tai kulttuurisesti yhtenäiselle joukolle. (Harinen, ym 2009, 111.) Samaa logiikkaa voidaan käyttää myös kun puhutaan nykyisestä nuorisotyöstä. Oletusarvoisesti ei voida olettaa, että kohderyhmänä olisi kulttuurisesti yhtenäinen joukko. Onkin huomioitava, että kulttuuriin eroavaisuuksiin voidaan törmätä, vaikka kohderyhmänä ei olisi itsessään monikulttuuriset nuoret.

Maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa työskennellessä tulee esille asioita, jotka kantasuomalaisen nuorten ja lasten kanssa toimiessa eivät ole yhtä vahvasti esillä. Ongelmia voi tulla esiin kielen kanssa, kuten puhumisen ja kirjoittamisen ymmärtämisessä. Vahvat kulttuurierot voivat vaikuttaa vuorovaikutustilanteisiin ja pakolaisina maahan tulleilla voi olla rankkoja kokemuksia omasta maastaan, jota ei päältä päin ole helppoa havaita. Nämä hankalat kokemukset voivat vaikeuttaa sitä kriisiä, jonka siirtolaisena maahan muuttaneet kokevat saapuessaan uuden kulttuurin piiriin. (Ali-tolppa-Niitamo 1994,15.)

Etenkin työpajoissa, joissa on henkilöitä, jotka ovat kantasuomalaisia sekä maahanmuuttajataustaisia ovat haaste. Miten luodaan toimivia kokonaisuuksia jotka vastaavat kaikkien tieto- ja taitotasoa? Työpajojen kohderyhmästä olisi hyvä saada informaatiota etukäteen, jotta toiminnallisissa tehtävissä ei tule tilanteita vastaan, missä henkilöt turhautuvat, koska kokevat harjoitteet liian pelkistetyiksi ja helpoiksi tai vastaavasti liian hankalasti ymmärrettäviksi ja vaikeiksi.

Työpajojen suunnitteluvaiheessa on otettava huomioon mahdollinen kielimuuri. Jos työpajaan osallistuvista henkilöistä osa on maahanmuuttajataustaisia, voi kielen ymmärtäminen olla vielä hankalaa, varsinkin kun kyse on monimutkaisista aiheista. Vaikka henkilöt muuten olisivat innoissaan toiminnassa mukana, voi innostus karsiintua, koska henkilö ei täysin ymmärrä harjoitteiden ohjeita.

Asioita, joita pitää miettiä ennen harjoitteiden toteutusta, ovat esimerkiksi, onko mahdollisuutta saada tilanteisiin mukaan tulkkia, tai voidaanko harjoitusten ohjeita saada usealle eri kielelle kirjallisena. Tässä asiassa korostuu kommunikaatio niiden tahojen kanssa, jonne toimintaa mennään tekemään. Ohjeiden kääntämiseen kaikille tarvittaville kielille voi viedä paljon aikaa ja sen tekeminen itse ei puutteellisen kielitaidon takia ole aina mahdollista. Tilanteissa joissa käytetään tulkkia, on ymmärrettävä, että ohjeita annettaessa on tahditettava omaa puhettaan niin, että tulkillla on aikaa kääntää ohjeet toiselle kielelle. Tulkin työskentelyä voidaan auttaa, antamalla tälle ohjelman suunnitelma etukäteen tutkittavaksi.

Kulttuuriset erot voivat tulla erittäin selkeästi esille ohjaustilanteissa, mikä voi vaikuttaa ohjaustilanteiden lopputulokseen. Elizabeth Coelho kirjoittaa, että yksi syy miksi oppitunnit monikulttuurisissa luokissa epäonnistuvat, on se, että opetustyyli ei vastaa oppilaiden oppimistyyliä (Coelho 1998. 158).

3.2 Miksi käyttää draamaa työtapana monikulttuuristen ryhmien kanssa?

Draamassa työskennellään ryhmässä omalla persoonallaan ja tätä kautta opitaan usein jotain uutta myös itsestään. Monikulttuuristen nuorten kanssa, jotka taistelevat oman identiteettinsä löytämiseksi, draamatyöskentely voi olla erittäin voimaannuttava kokemus. Pitkällä tähtäimellä katsoessa, draaman tavoitteena on auttaa osallistujaa ymmärtämään itseään ja maailmaa, jossa elää. (Heikkinen 2005, 28.)

Sosiaalinen vuorovaikutus maahanmuuttajataustaisten nuorten ja kantasuomalaisten välillä on joskus hankalaa. Erilaisen kulttuurin edustajien kanssa on vaikea muodostaa yhtenäistä ryhmää ja etäisyys näiden välillä koetaan normaaliksi. Perinteisestä kulttuurinäkemyksestä puhuttaessa ongelmaksi on muodostunut kulttuurien erillisyyden painottaminen, mikä vaikeuttaa yhtenäisten asioiden huomaamista kulttuurien välillä. (Souto 2011, 115.) Draaman kautta voimme antaa nuorille työkaluja löytää uudenlaisia perspektiivejä ja merkityksiä roolien ja fiktiivisten tilanteiden kautta samalla lisäten dialogia eri kulttuureista tulevien yksilöiden välillä.

Maahanmuuttajataustaiset nuoret ovat usein varautuneita ollessaan vuorovaikutuksessa kantasuomalaisten nuorten kanssa. Souton (2011) mukaan, maahanmuuttotaustaisten nuorten epäluuloisuus ja varautuneisuus näkyy siinä, että avautuessaan maahanmuuttajanuoret vaativat näyttöjä siitä, ettei sanomisia käytetä heitä vastaan, pilkaten esimerkiksi tilanteissa joissa he sanovat jotakin kieliopillisesti väärin. Pilkan kohteeksi päätyminen pelko rajoittaa maahanmuuttajien kommunikaatiota kantasuomalaisten nuorten kanssa. Draama antaa näille nuorille mahdollisuuden näkemysten ja kokemusten jakamiselle turvallisen ”pelikentän”, missä ketään ei tuomita, pilkata, tai jätetä ulkopuolelle eriävien mielipiteiden tai elämänkatsomuksen takia. Rooleissa oppilaat pystyvät ottamaan suuriakin henkilökohtaisia riskejä ja haasteita, joutumatta kokemaan mitään hämmentävää tai kiusallista (Toivanen 2007, 90).

Ongelmalliseksi työskentely voi muodostua kun ei ymmärretä toiminnan tavoitetta ja monille maahanmuuttajataustaisille nuorille draaman kautta oppiminen voi tuntua todella vieraalta. Kasvatuksellisesta näkökulmasta tällaisessa työskentelyssä on tärkeää, että osallistujat itse pääsevät tuomaan esille omia ideoitaan ja draamojaan, jotta heistä voisi tulla ajattelevia ja kriittisiä yhteiskunnan jäseniä (Heikkinen 2005, 20). Monikulttuuristen nuorten aktivoiminen toimintaan mukaan voi olla aluksi haaste, mutta se antaa samalla mahdollisuuden luoda uudenlaisia draaman maailmoja, jakaa muille omaa kulttuuriaan ja luoda yhdessä uutta kulttuuria.

4 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT

Kehittämistyön taustalla oli tarve luoda ja kehittää draamalliset työpajamallit Pakko pärjätä -hankkeeseen. Lähtökohtana oli osallisuuden ja sitä kautta keskustelun ja ajattelun herättäminen osallistujissa draaman keinojen avulla. Vakavien ja paikoin vaikeiden aiheiden parissa työskentely turvallisesti roolin turvin muodostavat avoimen keskustelun tilan.

Leikkiminen ja sitä kautta oppiminen on inhimillinen tarve käsitellä merkityksiä symbolisen toiminnan kautta. Tätä tulisi hyödyntää eri taidemuotojen kautta, ja näin tarjota todellinen mahdollisuus oppia tilanteesta, myös nauttien siitä. (Owens, ym 2010,

10.) Tätä tukee myös näyttö siitä, miten oppiminen vahvistuu positiivisten tunnetilojen avulla. Oppimiseen vaikuttaa myös motivaatio.

Käytännön kokemukset osoittavat, että draamatyöskentely toimii myös motivoivana tekijänä oppimiselle. Draama voi lisäksi edistää laadullista oppimista, koska kaikki oppivat monin eri tavoin. Draamatarinat tarjoavat mahdollisuuden hyödyntää erilaisia oppimistyyliä, toimintoja ja ryhmätyön muotoja, yksilöiltä edellyttäen fyysistä, emotionaalista sekä älyllistä kyvykkyyttä toimia ryhmässä. (Owens, ym 2010, 10-11.)

Draamaprosessi voi olla myös voimauttava, kehittäen yksilöllistä ajattelua suhteessa ryhmään ja erilaisiin mielipiteisiin. Se hyödyntää osallistujiensa aikaisempia kokemuksia sekä kehittää heidän ymmärrystään. (Owens, ym 2010, 11.) Työpajojen kehittämistyössä oli lähtökohtana luoda osallistujille voimauttava kokemus. Vaikeuksista ja arjen haasteellisuudesta huolimatta voidaan selviytyä ja löytää oma tapansa jaksaa arjen haasteet. Yhteisöllisyyden ja suvaitsevaisuuden ilmapiirin luominen myös osaltaan voimauttaisi yksilöitä antaen tunteen, että kelpaan tällaisena.

4.1 Kehittämistyön tarpeellisuus

Tilaaaja RanKids ry tarvitsi Pakko pärjätä -hankkeeseen pilottityöpajamalleja kouluissa vedettäviin työpajoihin. Työpajojen aiheiksi/teemoiksi valikoituivat työmme suunnitelluissa elämäntarinoissa, pääteemat ja selviytyminen arjen haasteista. Tarkoituksena oli tuottaa osamateriaalista samanlaiseen opettajille ja nuorisotyöntekijöille suunnattuun koulutusoppaaseen. Tehtävänämmä oli koota materiaalioppaaseen työpajamalleja ja kokeilla niitä käytännössä pilottipajoissa kouluissa sekä kehittää malleja tarvittaessa pilottikokeilun jälkeen toimivimmiksi materiaaleiksi.

Kun puhutaan kehittämistoiminnasta, lähtökohtana voi olla kyse nykyisen tilanteen toiminnan ongelmista tai uuden toiminnan näkyvästä tarpeesta. Se voi tapahtua organisaation sisällä toteutettavalla toiminnalla tai ulkoisien konsulttien avulla. Tämän lisäksi viimeaikoina kehittäminenkin on muuttunut laajempialaiseksi, verkostojen yhteiseksi toiminta kentäksi. (Toikko, Rantanen 2009, 16-17.)

Tehtävänä oli kehittää toimintaa ja luoda tukiaineistoa toiminnallisille draamatyöskentelyn koululaistyöpajoille. Työprosessin mallinnukset ovat yksi esimerkki työtapojen kehittämisestä, se mahdollistaa työtehtävien, vastuiden sekä yhteisten pelisääntöjen laatimisen työntekijöiden kesken (Toikko, ym 2009, 14).

Kehittämistoimintaa voidaan myös lähestyä ohjelmatason toimintana. Tämä tarkoittaa sitä, että rahoitusta suunnataan poliittisesti ja yhteiskunnallisesti tärkeiden aiheiden ja ilmiöiden ratkaisemiseen tai kysymysten edistämiseen. Esimerkiksi Euroopan unionin tasolla on keskitytty työvoiman aktivointiin ja syrjäytymisen ehkäisyyn. Tällaisen toiminnan subjekteina ovat tyypillisesti yksittäiset paikalliset projektit ja organisaatiot, mutta toiminnalla pyritään kokoamaan laajempi tavoitteellinen toiminta. (Toikko, ym 2009, 17.)

Tässä kyseisessä hankkeessa verkostoituminen näkyy tiiviinä yhteistyönä esimerkiksi monikulttuurisen teatteriyhdistyksen, nuorisotoimen, koulutuspalvelujen tuottajan ja joidenkin alueen koulujen kesken. Syrjäytymisen uhka on viime vuosina nostettu mediassa sekä poliittisella tasolla erittäin näkyville. Esimerkiksi vuosi 2010 oli EU:n köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjunnan teemavuosi (Tilastokeskus 2010).

Syrjäytyminen katsotaan tavallisesti olevan huono-osaisuuden kasautumista, kuten puutteellinen koulutus, työttömyys ja erilaiset elämänhallinnan ongelmat, jotka johtavat osattomuuteen yhteiskunnallisesti. Tämä huono-osaisuuden kasautuminen ja syrjäytymiseen johtavat kehityspolut voivat alkaa jo sikiöaikana, yksilö on siis haavoittuvainen jo elämänsä alkumetreillä. Kehityspolkuun kohti syrjäytymistä vaikuttavat myös yksilön suojaavat tekijät sekä resilienssi eli kyky selvitä vaikeistakin elämäntilanteista, ehkäisten näin syrjäytymisen uhan. (Reivinen ym 2013, 23.)

Sosiaali- ja terveysministeriö koordinoi syrjäytymisen, köyhyyden ja eriarvoistumisen toimenpideohjelmia, joka on yksi vuosien 2011 - 2015 hallitusohjelman kolmesta painopiste alueesta. Tavoitteena on vakiinnuttaa pysyvä toimintamalli yhteiskunnalliseen päätöksentekoon, toimenpideohjelman seitsemän teeman mukaisesti, joita ovat mm. vahvistaa eri kansalaisryhmien yhdenvertaisuutta, vähentää lasten ja nuorten syrjäytymistä sekä parantaa kansalaisjärjestöjen työn vaikuttavuutta (SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ 2015.)

Tilaaja organisaatio RanKids ry on myös havahtunut tähän ilmiöön ja tahtoi omalta osaltaan olla osana tekemässä ennaltaehkäisevää työtä.

Nuorista vain pieni joukko on syrjäytyneitä tai syrjäytymisvaarassa, mutta sosiaalisen ja taloudellisen kestävyyskannalta merkitys on hyvin suuri. Yksilötasolla merkitys on vielä tätäkin suurempi. Valtakunnallisesti ja kansainvälisestikin on tunnistettu suuri huoli lapsista ja nuorista, jotka ovat syrjäytymisvaarassa. Sosiaalisen vahvistamisen palvelut ovat toimintoja, jotka tukevat arjenhallinnan ja elämäntaitojen kehittymistä ja ne on kohdennettu riskiryhmissä oleviin lapsiin ja nuoriin. (RanKids 2015.)

Jotta voimme luoda toimivia uusia käytäntöjä, täytyy kehittäminen lähteä osallistamalla kohderyhmää itse mallin suunnitteluun. Siksi ennen virallisen materiaalioppaan painatusta valittiin pilottiryhmät, joille muokattiin ja suunniteltiin työpaja kokonaisuuksien ja hankittiin samalla palautetta toteutuksesta. Kehittämistoiminta on sosiaalinen prosessi, mikä edellyttää aktiivista osallistumista ja vuorovaikutusta. Se perustuu dialogiin, jonka avulla osapuolet voivat tarkastella toiminnan perusteita, toimintatapoja ja tavoitteita. (Toikko ym 2009, 89.) Tämäkin kehittämistoiminta toteutettiin aktiivisessa vuoropuhelussa RanKids ry:n toiminnasta vastaavien avainhenkilöiden kanssa.

Osallistamisen ja osallistumisen käsitteet liittyvät tiiviisti toisiinsa, osallistamisen käsite korostaa toisaalta toimijoiden subjektiivista, mutta toisaalta myös siihen liittyä ulkoapäin tapahtuva vaikuttaminen ja se, että joku osallistaa henkilöä. Osallistuminen on mahdollisuuksien hyödyntämistä ja osallistaminen niiden tarjoamista. Tämä näkyy kehittämisessä siten, että kehittäjät osallistuvat käytännön toimintaan, mutta myös osallistujat ovat mukana kehittämisessä. Osallistaminen nousee esiin käyttäjä- ja toimijakeskeisessä kehittämisessä, siinä on aina kyse myös yksilöiden, ryhmien ja organisaatioiden oppimisprosessista. (Toikko ym 2009, 90-91, 94.)

Kun tarkastellaan kehittämistyön tutkimuksellista arvoa, täytyy määritellä millaista tietoa tai tiedon tuotantotapaa tavoitellaan. Pyrkimyksenä voi esimerkiksi olla saada tietoa siitä voidaanko jotain työmenetelmää pitää hyvänä. (Toikko ym 2009, 39.) Pakko pärjätä -piloteissa ohjeistettiin lapsia ja nuoria antamaan rohkeasti palautetta kokonaisuudesta yksinkertaistetuilla kysymyksillä, joihin vastattiin Post-it lappujen avulla. Tutkimuksellisessa kehittämis-toiminnassa saatu tieto pyritään luokittelemaan

hierarkkisesti, tavoitteena on saada empiirisesti pätevää tietoa ja pätevän tiedon lajeja on useita erilaisia. Esimerkiksi viidenteen tiedon hierarkia luokkaan kuuluvat tiedot, jotka perustuvat luentoihin, raportteihin ja asiakaspalautteisiin. (Toikko ym 2009, 39-40.) Kysymyksellä työilmapiiristä ja osallistujan tunnetilasta pyrimme kartoittamaan turvallisen ja rennon ilmapiirin luomisen onnistumista. Työpajan sisältöä menetelmien kannalta kartoitettiin kysymyksellä harjoituksista. Mitä harjoituksia olisit halunnut enemmän ja mitä vähemmän? Työpajan vaikuttavuutta pyrittiin selvittämään kysymyksellä työpajan aiheesta.

Kun kyseessä on kehittämistoiminta, tulee vastaan myös termi hiljainen tieto, joka täytyy ottaa huomioon kun työskentelemme esimerkiksi ammattilaisten kanssa. Tieto perustuu ammattilaisen käsitykseen siitä millainen toiminta on hyvää ja mikä tuottaa tulosta, mutta määrittelemättömäksi jää mihin tämä tieto perustuu. Tätä tietoa hyödynnetään intuition varassa, se on täysin vaistonvaraista, mutta sen avulla voidaan myös reagoida ennakoivasti, jolloin käsitteellinen ja hiljainen tieto ovat vuorovaikutuksessa keskenään, ja niiden tuottaminen tapahtuu vuorovaikutuksessa. Kehittämisen yhteydessä kokemustiedolla ja hiljaisella tiedolla on tärkeä osuus, mutta sitä ei pidä sekoittaa kuitenkaan arkitietoon, se on enemmän ja sen aikana syntyy ja siinä hyödynnetään monenlaista tietoa. (Toikko ym 2009, 40-41.)

Pakko pärjätä -pilottien aikana käytiin myös avointa palautekeskustelua koululuokkien opettajien kanssa sekä ennen että jälkeen työpajojen, saaden näin hiljaista tietoa esimerkiksi ryhmädynamiikasta tai harjoitteiden toimivuudesta. Näiden pohjalta pystyimme kehittämään työpajamalleja vielä toimivammaksi paketiksi.

4.2 Kehittämistyön ympäristö

Työpajojen toimintaympäristö tulee olemaan pääasiallisesti kouluilla, kuten pilottipaajoissakin oli. Tämä johtuu sekä yhteistyöstä koulujen kanssa, mutta myös kohderyhmän kohtaamisen ja saavutettavuuden kannalta. 2000-luvun aikana koulut ovat avautuneet nuorisotyölle ja toimintaa on alettu kehittämään paremmassa yhteistyössä ja yhteisten tavoitteiden kautta, kun tätä ennen yhteistyö sekä dialogi koulujen ja nuorisotyöntekijöiden välillä oli vähäistä (Kolehmainen, Lahtinen 2014, 14).

Draamakasvatuksesta kouluista on kahta erilaista näkökulmaa. Osa näkee huonona asiana sen, että sitä ei ole itsenäisenä oppiaineena koulussa, kun taas osa kuten esimerkiksi Rasmuseen et al (2001) ja Neelands (2005) näkevät että draamakasvatuksen tuleekin olla taidekasvatuksen ja kasvatuksen marginaalissa, mahdollistaen vapauden toimia ja tapahtumien keskiön tarkkailun ja reagoinnin. (Heikkinen 2005, 21.) Kuitenkin uusi 2016 voimaan astuva opetussuunnitelma on tuomassa mukaan opetukseen entistä enemmän draamakasvatusta, liitettynä erilaisiin oppiaineisiin. (OPS16 2015).

Draamakasvatus perustuu ajatukseen, että lapsille tulee antaa mahdollisuus oman oppimisensa omistamiseen, mikä siis tarkoittaa sitä, että ohjaajan on annettava tilaa oppilaiden omille ideoille, mutta samalla luoden erilaisia oppimisen kehyksiä. Tämä tukee kasvua ajattelevaksi ja kriittiseksi yhteiskunnan jäseneksi. Metodit perustuvat tarinoidenkerrontaan. Ne kertovat itsestämme, toisistamme sekä maailmasta, jossa elämme, välineinään leikki, draama ja teatteri. Toiminnallisesti erilaisia tarinoita peilaan toisiinsa, avaten näin ymmärrystä itseemme, toisiimme ja ilmiöihin joita näemme. (Heikkinen 2005, 20, 23.)

4.3 Kehittämistyön tavoitteet

Päätavoitteena työssä oli luoda työpajoista tuotos työpajamalleista RanKids ry:n käyttöön, Pakko pärjätä -hankkeeseen. Työpajojen tavoitteina oli luoda lapsille ja nuorille avoimen keskustelun tila ja luoda laajempi näkemys ilmiöille, kuten päihteet. Jos emme näe metsää puilta, kuinka voimme auttaa metsää kasvamaan tasapainoisesti ja antaen tarvittavaa tukea jokaiselle puulle?

Työpajojen tavoitteena kehittämistyössä oli myös vahvistaa ja voimauttaa nuoria ja tukemaan heitä löytämään omat voimavaransa ja vahvuutensa. Erilaisten elämäntarinoiden avulla käsiteltiin erilaisia arkielämän haasteita ja aiheita, joihin mahdollisesti jokainen joskus tavalla tai toisella törmää. Tarinat muokattiin tavalla, joka samalla haastoi osallistujia ajattelemaan, miten arvostamme kanssaihmissiä ja tätä kautta py-

rittiin opettamaan suvaitsevampaa ajattelutapaa, kun kohtaamme elämässämme ihmisiä, jotka tulevat eri lähtökohdista ja kulttuureista kuin me itse.

Vahvistaen positiivisia kokemuksia, esimerkiksi vuorovaikutustilanteissa ja luoden onnistumisen ja oivaltamisen tunteita, vahvistamme osallistujien identiteettiä ja tuemme sosiaalista kasvua. Tämä on tärkeää työtä, esimerkiksi työskennellessä monikulttuuristen nuorten kanssa. Harjoitusten ja fiktiivisissä maailmoissa toimiminen mahdollistaa sosiaalisten tilanteiden ja toimintakulttuurin harjoittelua sekä pelien ja leikkien avulla, ryhmytetään ja osallistetaan ryhmää erilaisin keinoin.

Draamatyöskentelyn arvioinnissa tarkoituksena on edistää yksilön yksilöllisten taitojen, ymmärryksen ja tietojen kehittymistä. Draamaohjaajan suunnitelma ja arviointi ilmentää sitä, mitä hän pitää tärkeänä oppimisessa ja opettamisessa. Tavoitteet ja oppimisen kohteet ovat yksilöityjä, mutta ne ovat mahdollisia eikä ehdottomia. (Owens ym 2010, 166-167.)

5 MITEN TYÖPAJOJEN AIHEET VALIKOITUIVAT JA TYÖPAJAMALLIT

Kehittämistyön aiheet valikoituivat sekä tulevassa elokuvassa käsiteltävien aiheiden pohjalta, että myös peilaten nuorten elämää koskevia riskitekijöitä. Näemme, että identiteetti, vertaissuhteet ja arjen haasteet ovat valta-aiheita nuorten elämässä ja niiden ristiriidat ovat myös niitä riskitekijöitä poluilla syrjäytymiseen.

Työpajoissa käytettiin elokuvan roolihahmoja draamatarinoin, kuten alkoholisti isänsä kanssa varttuvaa Venlaa, joka vaikeuksista huolimatta on löytänyt tavan selviytyä arkipäivistään ja nuorta Eerikaa ja hänen kavereitaan, herätellen keskustelua ryhmäpaineesta, sekä Elsaa, joka painii omien demoniensa kanssa, erilaista elämäntarinaa, opettaen suvaitsevaisuutta ja hyväksyntää. Viitoittaen näin tietä ajatukselle, että sinä et voi tuomita toista vain ulkokuoren tai sen mukaan mitä näet. Et välttämättä tiedä millaisen matkan toinen on joutunut kulkemaan.

Ideointi aiheista ja sen paperille saattaminen lähti yhteisestä kokoustamisesta sekä aihepiiriin tutustumisesta. Työelämänedustajalta tuli ehdotukset työpajojen aiheista,

jotka olivat hankkeessa jo aiemmin nousseet esille. Olimme olleet jo mukana hankkeen Pakko pärjätä -teatteriesityksessä, joten tämän kautta tiesimme mistä on kyse ja millaisten aiheiden parissa mm. elokuva työskentelisi.

Kun aihepiiri on tuttu, löytää siitä helpommin lisätutkimuksen tai kehittämisen kohtia, mitkä auttavat aiheen ideoimista sekä eteenpäin viemistä. Kiinnostavuutta työhön lisää, jos se on osa jokapäiväistä elämää, linkittäen arkitiedon ja käytännöntyön ideoinnin lähteeksi, auttaen myös aiheen johdonmukaista tarkastelua. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2008, 74.)

Ideointia ja aiheen kehittymistä auttavat myös tarkka kartoitus, mitä tiedät jo aiheesta. Opintojen ohessa kasvanut tietotaito sekä keskustelut ja oman oppimisen ja kiinnostavien aiheiden ja luentojen reflektointi auttaa hahmottamaan kokonaisuuksia. Mahdollisten samanlaisten töiden selaaminen ja artikkeleiden lukeminen avartaa jo olemassa olevan idean kehittymistä. (Hirsjärvi ym 2008, 74.)

Tarkastelussa oli ennen työn alkamista, päivittäiset uutisotsikot sekä jo opintojen ohessa kasvanut tieto ja havainnot syrjäytymisen monisyydestä ilmiöstä. Valitsimme kolme pääteemaa työelämänedustajan ehdotusten mukaisesti, jotka koskettavat nuorten päivittäistä elämää, sekä mahdollisia tukemisen ja voimauttamisen kohteita arkipäivästä selviytymisessä.

Työpajat jakautuvat eri teemoihin, joilla jokaisella omat tavoitteensa ja tarkoitusperänsä. Teemat olivat päihteet, elämäntarinat, ja elämästä selviytyminen. Työpajoja tehdessä, kehiteltiin draamapedagogisten harjoitteiden kokonaisuuksia, joiden kautta aiheiden ongelmia käytiin läpi lasten kanssa. Draamatyöpajoilla voidaan tuoda näkyviksi tarinoitten teemoja koskevia kysymyksiä ja ihmisten välisiä suhteita ja tuomaan omissa työpajoissa esille näitä asioita, vaikka toiminta tapahtuu fiktiivisten ja todellisten kokemuksien välimaastossa (Toivanen 2007, 150).

Pääasiallisesti kaikissa teemoissa oli mukana sosiaalinen vahvistaminen jollakin tasolla. Pajoissa tuodaan esille oman identiteetin tärkeyttä ja esimerkiksi päihteisiin keskittyvässä pajassa ajatuksena on, miten nuori voi sosiaalisten paineiden alaisena kieltäytyä alkoholin ja muiden päihteiden käytöstä jäämättä kuitenkaan ulos ryhmäs-

tä. Jokaisessa osa-alueessa osallistujat käsittelevät erilaisia arkipäivässä esiin nousevia ongelmia. Työpajoissa nuorten on mahdollista saada voimia omaan jaksamiseen, laajentaa omaa maailmakatsomustaan ja opetella sosiaalisia taitoja.

5.1 Päihdetyöpaja

Työpajan suunnittelu lähti liikkeelle siitä, että ilmiötä tutkittiin lähemmin. Mitä muita ilmiöitä liittyy päihteiden käyttöön? Yksinäisyys ja sen pelko ovat vahvoja tunteita, jotka saattavat vaikuttaa vahvasti myös valintoihin. Tähän linkittyy myös käsite ryhmäpaineesta. Ryhmäpaine linkittyy oman henkilökohtaisen identiteetin etsintään. Ilmiötä esiintyy etenkin nuorten ryhmissä, kun nuori pyrkii irtautumaan vanhempiansa vaikutuksesta, mutta kaipaa samalla turvallisuuden tunnetta ja hyväksyntää, hakien sitä ikätovereiltaan. (Chan, Kwok- Wai 2011, 287.)

Milloin voi siis puhua ryhmästä ja siten ryhmäilmiöistä? Ryhmän tunnusmerkkejä ovat mm. koko, tarkoitus, rajat, vuorovaikutus, säännöt, roolit ja johtajuus. Ryhmä muotoutuu, jos sen jäsenillä on käsitys siitä, keitä ryhmään kuuluu, vuorovaikutusta keskenään sekä yhteinen tavoite. Ryhmädynamiikalla tarkoitetaan niitä ryhmän sisäisiä voimia, jotka ovat kokijan kannalta merkittäviä. (Kopakkala 2011, 36.)

Työpaja muodostui draamaprosessikaavalla, kuten kaikki Pakko pärjätä hankkeeseen kehitettävät työpajat. Tavoitteena työpajassa on avata keskustelua päihteiden käytöstä, haitoista ja niistä erilaisista syistä miksi valitseminen päihteiden käytön ja kieltäytymisen välillä on niin vaikea. Ensimmäisen kehystarinan tavoite on nostaa esille yksinäisyyden pelko, pelko erilaisuudesta ja ulkopuolisuudesta sekä mahdollisista lieveilmiöistä, joita päihteiden käyttö saattaa luoda. Asiaan syvennyttään Piken ja Josefin -tarinan muodossa, katsoen tarinasta kaksi kohtausta. Kyseessä on tarina kaveruksista, joiden tiet erkanevat kesäloman jälkeen. Elämässäkin harvoin, ilman syvällistä perehtymistä asioihin, on vaikea päästä tilanteiden ja ihmisten valintojen taustalla olevien syiden äärelle. Siksi tarinan henkilöihin syvennyttään kuuma tuoli -harjoituksen avulla.

Harjoitteiden avulla päästään roolihahmojen lähelle ja mennään myös henkilökohtaiselle alueelle. Tämän takia on tärkeää reflektoida mietteitä ja avata keskustelua aiheesta yhdessä. Kuuma tuoli -harjoitus antaa mahdollisuuden osallistujille, haastattelujen avulla päästä syvemmälle roolihenkilöiden ajatuksiin. Joskus sanomme ja teemme muuta kuin oikeasti ajattelemme. Pelot ja haaveet ja kokemukset muokkaavat valintojamme ja käytöstämme ja tämän harjoitteen pohjalla onkin ajatus siitä, että tiedostamme nämä asiat.

Toinen tarina johon työpajassa tutustuttiin, on Pakko pärjätä -elokuvasta kohtaus, jossa nähdään Eerikan ja Saran tilanne. Tässä päästään pureutumaan ryhmäpaineeseen ja herätetään keskustelua, miten kieltäytyä ja kuinka olla ryhmän jäsenen eriävän mielipiteen jälkeen? Koska työpajat ovat mitoitettu koulutuntien mittaisiksi, välitunti on ennen elokuvakohtauksen katsomista ja tällaisen tauon jälkeen on tärkeää nostattaa energiaa harjoituksella. Videon innoittamana seuraava harjoitus on; ota- en ota -harjoitus. Siinä yhdistetään sekä fyysisyys että myös sanallinen taisto. Tällainen harjoitus on tarpeen kun halutaan yhdistää aiheen käsittely ja energiatason nostatus, jotta tulevien harjoitusten aikana saamme taas keskittymisen aiheisiin.

Kohtauksen herättämiä ajatuksia ja keskustelua avataan vaaka-harjoituksen avulla. Harjoitus valikoitui työpajaan, koska asioista argumentointi on huomattavasti helpompaa, kun teet listan asian hyvistä ja huonoista puolista. Vaaka tehdään Saran näkökannalta katsoen, minkä takia on hyvä, että Sara kieltäytyy juomasta ja miksi olisi hyvä, jos hän vain joisi?

Jos aikaa on enemmän kuin kaksi oppituntia, oppilaat voivat perehtyä roolihahmoihin syvemmin fakta-fiktio -korttien avulla. Korteissa näkyy roolihenkilöiden haaveet, mitä he saattaisivat pelätä ynnä muuta kertoen näin mahdollisista asioista, jotka vaikuttavat tekoihin. Näiden korttien avulla päästään työstämään ryhmissä pienet kohtaukset teemalla valinnan paikka, jossa roolihahmo joutuu valinnan eteen ja päätös tehdään pään äänet -tekniikan avulla. Harjoituksen jälkeen koettu puretaan ja puhutaan heränneistä ajatuksista.

Työpajan loppupuolella palataan vielä ensimmäisen tarinan pariin, kohtauksen kautta. Kohtauksen tavoite on herättää ajatuksia jo Saran tarinassa esille tulleissa kysy-

myksissä, kuinka olla vahva ja erilainen ja saada voimia painostuksen alla. Oppilaat näkevät kohtauksen, jossa Pike ja Josef tapaavat puistossa ja keskustelevat yhdessä. Josef juoksee kotiinsa ja alkaa kirjoittaa kokemuksistaan keskustelupalstalle ja alkaakin saada paljon vastauksia. Samoin käy Saralle, vastauksista näkyy vain alku ja oppilaiden tehtävänä onkin jatkaa viestit loppuun. Lopuksi on tärkeää purkaa koko työpajan herättäneitä ajatuksia ja jättää roolit taakse, työpaja loppuu palautteisiin sekä muutaman viestin lukemiseen.

5.2 Selviytymistyöpaja (Elämän haasteet ja niiden kohtaaminen)

Selviytymistyöpajan lähtökohtana on, miten pärjätä, kun elämässä tulee haasteita vastaan, miten kohdata omat pelot ja päästä näistä asioista yli. Meillä jokaisella on omia henkilökohtaisia pelkoja ja haasteita elämässämme, joita harvoin jaamme muiden ihmisten kanssa. Työpajassa on tarkoitus saada henkilöt ajattelemaan omia voimavarojaan, joiden kautta he pystyisivät kohtaamaan oman elämänsä haasteita, vahvistaa asioiden kohtaamista positiivisuuden kautta ja ymmärtämään, että läheiset ihmiset voivat olla todella hyvä voimavara omien pelkojensa kohtaamisessa.

Kehystarinana käytimme Lentokone-mallia, jossa pääsemme syventymään ihmisten arvoon, voimavaroihin ja hyödyllisyyteen erilaisissa skenaarioissa. Ensimmäisenä harjoitteena draamasopimuksen jälkeen, oli katoava saari -leikki. Kyseessä on leikki, jossa kaikki osallistujat menevät yhdessä seisomaan kankaan päälle. Tämän jälkeen kerrotaan, että kyseessä onkin katoava saari, joka pienenee koko ajan. Ryhmän on yhdessä tehtävä yhteistyötä, ettei kukaan tippuisi saarelta pois. Kun harjoitus alkaa, aloitetaan kangasta rullata jokaisesta kulmasta koko ajan pienemmäksi. Kun ”saarella” ei ole enää yhtään tilaa, leikki loppuu ja henkilöt, jotka pysyivät kankaan päällä, selvisivät.

Tämän jälkeen harjoitusta muutetaan niin, että mitä tapahtuisi, jos vain yksi voisi selvitä? ”Saari” ei itsessään pienene, mutta osallistujat joutuvat työntämään toiset henkilöt pois kankaalta, käyttäen pelkästään olkapäitään. Kun kankaan päällä on enää yksi henkilö, on tämä voittanut pelin. Harjoitusten ideana on, että osallistujat pääsisivät enemmän sisälle selviytymisteemaan, matalan kynnyksen harjoituksen kautta.

Tarkoituksena on myös herättää keskustelua ja ajatuksia siitä, että miltä tuntuu henkilöstä, joka ei selviytynyt.

Tämän harjoituksen jälkeen päästään itse Lentokone-harjoitukseen. Harjoituksessa osallistujat saavat jokainen roolihahmon, jolla on omat vahvuutensa ja heikkoutensa. Henkilöhahmoja on niin rikkaasta pankkiirista roskakuskiin. Ensimmäisessä vaiheessa matkustajat kutsutaan lentokoneeseen istumaan, jolloin ohjaaja, lentokapteenin roolissa antaa heille ensimmäisen tehtävän.

Ensimmäisessä vaiheessa lentokapteeni toivottaa matkustajat tervetulleiksi lennolle ja jos ohjaajia on kaksi, hän esittelee toisen ohjaajan joka on lentoemännän roolissa. Ohjaaja pyytää tässä vaiheessa ihmiset tutustumaan toisiinsa, kertomaan omat ominaisuutensa ja kuka hän on. Seuraavaksi annetaan ohjeeksi, että osallistujien pitää itse laittaa henkilöt istumaan arvojärjestykseen, isompiarvoiset edessä ja pienempiarvoiset istumaan taakse. Tarkoituksena on hahmottaa tavallisen arvomaailmaa ja mitä itse pidämme arvokkaana. Kun järjestys on valittu, lähtee lentokone tarinassa matkaan.

Toisessa osiossa lentokoneen kapteeni ilmoittaa matkustajille, että olemme tehneet pakkolaskun autiolle saarelle. Nyt tehtävänä onkin mennä jonoon järjestyksessä, missä eniten selviytymisen kannalta tärkeät ihmiset ovat jonossa ensimmäisenä. Hahmot on suunniteltu tarkoituksenmukaisesti niin, että ne hahmot jotka oletettavasti aiemmin ovat olleet alempiarvoisia, ovat nyt isommassa arvossa. Saarella kohdataan erilaisia tilanteita, joissa pohditaan kuka voisi tässä tilanteessa olla eniten hyödyksi. Harjoitus päättyy niin, että hahmot lopuksi pääsevät pois saarelta ja heitetään roolikortit oman roolin mukana roskeisiin.

Harjoituksen pääasiallinen idea on tuoda esille sitä ajatusta, että vaikka toisella henkilöllä voi olla ”vähemmän arvokas” ammatti, mutta on tilanteita, joissa tämä voi olla erittäinkin hyödyllinen sekä kyseenalaistaa käsitystä, että toinen henkilö voisi olla lähtökohtaisesti ylempiarvoinen kuin toiset. Harjoituksen lopussa on hyvä purkaa tilannetta keskustelun kautta, esittäen kysymyksiä, kuten miltä tuntui tilanteissa kun hahmoasi pidettiin vähiten tai eniten arvokkaana.

Tästä siirrytään harjoitukseen, missä annetaan kaikille eteen paperi ja kynä. Jokaisella meistä on omia pelkoja ja huolia mitä emme ehkä halua jakaa muiden kanssa, mutta emme osaa päästää niistä itse irti. Harjoituksessa neuvotaan kirjoittamaan paperille omat huolet/pelot, joita sillä hetkellä itsellään on. Kirjoittamisen aloittaminen voi olla joillekin hankalaa. On siis kannattavaa tukea osallistujia antamalla esimerkkejä asioista, mitä paperille voi kirjoittaa. Kun kaikki ovat kirjoittaneet asioita paperille, ohjeistetaan katsomaan paperia vielä viimeisen kerran, jonka jälkeen se rutataan ja heitetään roskiin.

Joillekin osallistujille tämä harjoitus voi tuoda esiin todella pelottavia ja negatiivisia asioita. Harjoituksen purussa herätellään keskustelua siitä, miksi on välillä niin hankalaa päästää irti negatiivisista asioista, mutta myös huomauttaa, että harjoituksen ideana ei ole unohtaa täysin negatiivisia asioita. Niiden kautta ei kumminkaan ole hyvä elää, vaan kannattaa hakea voimavaroja positiivisista asioista omassa elämässä.

Lentokoneharjoituksen jälkeen mennään piiriin, jossa kiertää henkilöltä toiselle esimerkiksi jokin pehmolelu. Harjoituksessa sanotaan, että pehmolelulla on surullinen olo ja jokainen vuorollaan voi sanoa pehmolelulle jotain rohkaisevaa tai positiivista. Kun jokainen on tehnyt näin, kysytään miksi oikealle ihmiselle rohkaisevien sanojen sanominen on välillä niin vaikeaa? Läheisten ihmisten tuki on meille kaikille suuri voimavara ja on kannattavaa tukea myös heitä silloin kun he kamppailevat hankalien asioiden kanssa.

Tämän jälkeen työpajassa lähdettäisiin tutustumaan Pakko pärjätä -elokuvasta sekä näytelmästä otetun roolihahmon, Venlan tarinaan. Venlalla on kaksi pikkusiskoa ja he asuvat alkoholisoituneen yksinhuoltaja isänsä kanssa. Venlan tapa selviytyä arjesta, on hänen tekemä huoneentaulu, joka sisältää säännöt, joiden mukaan elää kotona, kunnes täyttää 18 vuotta. Tarinaan sukellaan, minä olen hyvä- harjoituksen kautta, jonka tavoitteena on nostaa esille jokaisen omat voimavarat ja erikois-aidot. Kun työestetään Venlan tarinaa, työestetään myös omaa elämäntarinaa, merkityksellisten elämän tapahtumien aikajanalla. Työpajan viimeinen harjoitus on oman voimataulun, kannustavan lauseen tekeminen, jonka jokainen osallistuja saa omakseen, muistut-

tamaan omasta vahvuudesta. Tämä toteutetaan samalla tavalla, kuin roolihahmon tekemä selviytymisen sääntötaulu.

5.3 Elämäntarinat-työpaja

Alkuun työpajassa on tarkoitus vetää tunnelman nostattamiseksi Bum tsika bum - tunneleikki, tämä auttaa nuoria rentoutumaan uudessa tilanteessa sekä virittäytymään tämän jälkeen vakavampiin teemoihin. Tömistys taputus -leikillä nähdään kuinka erilaisia, mutta joissain asioissa samanlaisia me olemme. Tarkoituksena on rytmin avulla kertoa tykkääkö parit samoista asioista, joita ohjaaja luettelee vaihtoehtoina. Tämä vie kohti työpajan aihetta, elämäntarinat. Pajassa käsitellään kehystarinoiden kautta erilaisia elämäntarinoita, ja niiden kautta suvaitsevaisuutta ja erilaisuutta. Voiko toista ihmistä tuomita tuntematta? Voiko toisen taakkaa verrata omaansa? Teehana on vahvasti syrjintä ja ennakkoluulot, voitko tuomita ulkonäön perusteella? Vaikka olemmekin kaikki erilaisia, niin olemme kaikki samanarvoisia.

Sana sanalta- tarinassa, jokainen pääsee ääneen ja luomaan tarinaa. Tämä nostaa vireystasoa ja osallistaa kaikkia toimintaan. Tämän jälkeen siirrytään sopimukseen ja yhteisen sopimuksen jälkeen voidaankin pajaa jatkaa kehystarinan muodossa. Kehystarinassa tutustutaan Pakko pärjätä -teatteriesityksessä, kuin myös elokuvassa olevaan roolihenkilö Elsan tarinaan. Elsa on työpajassa käsiteltävissä aiheissa 14-vuotias koulukiusaamisesta kärsivä tyttö. Tarinan kautta myös käsitellään kiusaamista ja sitä mitä seuraamuksia sillä saattaa ihmisen elämään olla. Ryhmälle luetaan pätkä Elsan päiväkirjasta ja tehtävänä on kirjoittaa Elsan päiväkirjaan seuraavan päivän teksti. Tällainen harjoitus auttaa ryhmää pääsemään kehystarinaa sisään, auttaen tulevilla harjoitteilla. Kylmä tuoli -harjoitteessa päästäänkin "auttamaan" roolihenkilöä lahjan muodossa, joka siis voi olla konkreettinen (ystävä) tai esimerkiksi luonteenpiirre (rohkeus), millä henkilö selviäisi elämänsä haasteista. Tämä harjoitus laittaa osallistujia miettimään aihetta syvemmin ja herättää keskustelua aiheesta. Esimerkiksi miksi annoit tämän kaltaisen lahjan?

Seuraava harjoitus työpajassa on kohtausten laatiminen tilanteessa, missä Elsa on pitänyt luokassa esitelmän ja välitunnilla kiusaajat saapuvat. Tästä kohtaamisesta

osallistujat tekevät omat versiot ja ne katsottua tehdään pään äänet -harjoite, jossa roolihenkilöiden ajatuksille annetaan äänet. Harjoituksen aikana pureudutaan henkilöiden tekojen taustalla oleviin ajatuksiin. Seuraavaksi yhdessä yritetään kohtauksiin keksiä ratkaisua forum-teatterin keinoin. Mikä asia voisi muuttaa tilanteen paremmaksi? Auttavatko ratkaisun keksimisessä ajatusäänet? Samalla käydään aiheesta keskustelua ryhmässä.

Pääsenkö piiriin -harjoitus kuvaa kiusaamiseenkin vahvasti liittyvää ilmiötä, pois sulkemista. Osallistujat kokevat poissulkemisen ja ulkopuolisuuden konkreettisesti harjoitteen avulla ja siksi harjoituksen jälkeinen purku onkin erittäin iso osa harjoitteen onnistumista ja voimaantumisen tunteen säilyttämistä. Keksi kuvan henkilölle tarina -harjoitteessa tarkoituksena on pureutua erilaisiin elämäntarinoihin vielä syvemmin ja siihen, että ulkomuodon perusteella ei voida määrittää ihmistä. Tämän harjoitteen teemaan syvennyttään vasta loppupurussa. Kalle-vaarin tarina -harjoitteessa tarkoitus on nostaa itsestä huolehtimisen ja arvostamisen tärkeys esille. Olemmehan me oman elämämme tärkeimmät roolihahmot. Harjoitus oli myös hyvä ja positiivinen tapa lopettaa työpaja.

6 PILOTTITYÖPAJOJEN TOTEUTUS JA SEN ARVIOINTI

Draamaprosessin onnistumista tutkiessa on hyvä tutustua miten siinä opittua ylipääntänsä voidaan arvioida. Mitä tarkoitetaan Hannu Heikkisen (2005) Draamakasvatuskirjassa sillä, että kokemus ei itsessään olisi oppimisen tae, on että kokemusta pitää pystyä arvioimaan ja luokittelemaan (Heikkinen 2005,43).

Koska draamassa liikutaan kahden maailman välillä, on pystyttävä katsomaan ja arvioimaan tilanteita roolin näkökulmasta ja myös oman elämänsä viitekehyksen kautta. Kun tarkastelemme kokemusta itsessään ja käsitteellistämme sen tunteiden ja kokemusten kautta, se itsessään pysyy samana, mutta näkökulma millä kokemusta katsotaan, on muuttunut. (Heikkinen 2005, 43.) Draamaprosessin onnistumista arvioimme työpajoissa saamamme datan kautta.

Keräsimme työpajoistamme dataa pääasiallisesti kahdella tavalla. Ensimmäinen tapa oli missä toinen ohjaajista vain havainnoi toimintaa ja toinen oli palautteen keruu osallistujilta työpajan lopussa. Myös toimintaa seuranneilta opettajilta pyydettiin palautetta työpajoista.

Työpajamme pääasiallinen kohderyhmä oli 5-6 -luokkalaiset nuoret, joten palautteenkeruumenetelmän kuului olla ikäryhmälle sopiva. Päädyimme post-it lappumalliin, jossa pyydettiin vastausta lähtökohtaisesti seuraaviin kysymyksiin -

- Kuvaile tuntien työilmapiiriä ja tämän hetkistä tunnettasi?
- Mitä harjoituksia olisit halunnut enemmän tai vähemmän?
- Mitä ajatuksia harjoitukset herättivät työpajan aiheeseen liittyen?

Kun aineisto oli kerätty, muutimme sen digitaaliseen muotoon, taulukoiden saamamme informaation. Kyseessä oli dokumenttianalyysi, missä päätelmiä pyritään muuttamaan kirjalliseen muotoon kommunikatiivista, verbaalista sekä symbolista aineistoa. Esineistö, kuvattu materiaali, että myös puhuttu ja kirjoitettu aineisto voidaan lukea dokumentteihin. Tavoitteena on aineiston avulla informaatioarvon lisääminen, luoden selkeyden aineistoon sekä luotettavien ja selkeiden johtopäätösten luominen. (Ojasalo, Moilanen, Ritalahti 2009,121.)

Jotta aineistosta tulisi monipuolinen ja kehittämistyön tilaajalle paras mahdollinen apu hankkeeseen, tulimme siihen päätökseen, että tämän kaltaisen dokumenttianalyysin lisäksi ottaisimme havainnoinnin tuloksien tueksi. Tätä helpottaa se, että meitä on kaksi suorittamassa tätä kehittämistyötä. Miksi siis käytimme havainnointia?

Menetelmänä havainnointi on tärkeä ja hyödyllinen, sen avulla on mahdollista saada esimerkiksi tietoa siitä miten ihmiset käyttäytyvät ja mitä tapahtuu luonnollisessa toimintaympäristössä. Se on systemaattista tarkkailua, toimivatko tarkkailtavat niin kuin sanovat toimivansa. Menetelmä on tehokas kun halutaan tietoa, jota tarkkailtavat eivät mielellään kerro haastatteliijoille suoraan, tai jos tutkittavilla on esimerkiksi kielellisiä vaikeuksia pukea sanoiksi ajatuksiaan esimerkiksi lapset. (Ojasalo ym 2009, 103.)

Tavoitteenamme oli osallistaa ryhmää toimintaan ja luoda hyvät ja turvalliset puitteet avoimelle keskustelulle erilaisista aiheista ja kannustaa osallistujia omaan pohdintaan. Havainnointi auttoi meitä näkemään ryhmädynamiikan muutokset ja osallisuuden objektiivisesti sekä palautteet tukivat havainnoinnista saatuja tuloksia.

Koska kyseessä oli post-it lappupalaute, jäivät palautteet osin vähäsanaisiksi. Työpajoissa tehtiin myös erilaisia kirjallisia tuotoksia, joista sai kuvan siitä kuinka aiheeseen oli perehdytty ja kuinka myös omaa pohdintaa aiheista käytetty. Juuri kirjallisista tuotoksista saimme paljon positiivisen vireen ja oman pohdinnan palautetta. Kirjoittaessa tuli ilmi myös ne ajatukset, joita nuoret eivät välttämättä ääneen kehdanneet sanoa.

Ensimmäiset pilottityöpajat, päihdekasvatus- teemalla pääsimme tekemään koululla Joensuussa. Toisen ohjatessa ryhmää, toinen ohjaaja havainnoi ryhmädynamiikkaa, tilan toimivuutta, lasten vireystasoa tuntien aikana, menetelmien toimivuutta sekä maahanmuuttajataustaisten lasten ja kaikkien muidenkin oppilaiden osallisuutta. Toitimme pilottipajan kahdelle eri luokalle, joissa molemmissa oli nuoria noin 20kpl. Työpajat toteutettiin viides- ja kuudesluokkalaisille.

Toisella teemalla toteutettuna työpajana oli Selviytymistyöpaja, joka toteutettiin Rankids ry:n teatterileirillä kesäkuussa 2015 Pohjois-Karjalan museon tiloissa. Työpaja oli suunniteltu kuuluvan osaksi vanhempien leiriläisten ja jatkoryhmäläisten toimintaa, mutta koska ”isojen” ryhmä koostui kokonaan syyrialaisista maahanmuuttajanuorista, joilla ei ollut vielä kovin kattava suomen kielen taito, päätimme valita tästä ryhmästä vain muutaman vanhimmista nuorista osallistumaan itse työpajaan. Jatkoryhmäläiset muodostuivat niistä lapsista, jotka ovat olleet teatteritoiminnassa mukana jo aiemmin. Kokonaisuudessaan ryhmä muodostui yhdestätoista eri-ikäisestä nuoresta.

Kuten edellisessä työpajassa, toinen toimi ohjaajana ja toinen havainnoi työpajan toteutusta. Mukana toimi myös syyrialaisen nuorten tulkki, joka oli yksi teatterileirin ohjaajista. Tilana toimi itsessään museon auditorio/kokoustila, jossa oli tarpeeksi tilaa jokaisen harjoitteen suorittamiseen. Koska toiminta oli sidottu leirin muuhun aikataulutukseen, oli työpajaa lyhennetty.

Elämäntarinat-työpajan toteutimme Sotkuman koululla järjestetyllä teatterileirillä. Osallistujina olivat seitsemän leirille osallistunutta lasta, joista kuusi oli tyttöjä ja mukana oli vain yksi poika. Ryhmä jakautui iältään kahtia. Vanhimmat osallistujat olivat 12-14 -vuotiaita ja nuorimmat 9-10 -vuotiaita. Päätimme käyttää tapahtumapaikkana koulun liikuntasalia, koska se mahdollisti rauhallisen työskentelytilan nuorille ja paljon tilaa tehdä erilaisia harjoitteita.

Havainnointia ja jälkiarviointia helpotti, että tässä työpajassa havainnoija kuvasi videokameralla koko toteutuksen. Kuvaajalla ei ollut näkyvää vaikutusta ryhmädynamiikkaan. Palautteen antoon jäi osallistujille todella vähän aikaa keskittyä, koska leirillä alkoi ruokatunti heti pajan jälkeen.

6.1 Kehittämiskohteet ja pilottityöpajojen tulokset

Työpajojen kehittämiskohteet nousivat esiin sekä havainnoinnin, että osallistujien sekä mahdollisuuksien mukaan myös tilanteessa olleiden aikuisten (opettajat) palautteesta. Palautteita ja havaintoja peilattiin työpajoihin ja itse kokonaisuuteen liittyviin tavoitteisiin sekä toimintaympäristöön.

Päihde-työpajan molemmissa ryhmissä todettiin, että koululuokka voi muodostua ongelmaksi tietyissä harjoituksissa, kuten haastattelu tehtävien aikana, jotka vaativat tarpeeksi hiljaisuutta, jotta kaksi ryhmää pystyisivät keskittymään omaan haastateltavaansa. Jos ryhmäkoot ovat yli 25 henkilöä, voi tila loppua luokassa kesken. Tällaisissa tapauksissa voitaisiin pyytää käyttöön avarampaa tilaa. Koska kyseessä olevis- sa luokissa oli molemmissa alle 23 oppilasta, tila ei muodostunut ongelmaksi harjoitteiden tekemiseksi. Työpajan jälkeen muokattiin työpajaa toimivammaksi paketiksi, havainnoinnin sekä ryhmän palautteen perusteella.

Jokainen työpaja oli oma kokonaisuutensa, omine tavoitteineen. Esimerkiksi päihdekasvatus -työpajassa vaaka-harjoitteessa löydettiin hyvin sekä huonoja että hyviä asioita siitä miksi oli hyvä, että roolihenkilö ei suostunut juomaan kaverien tarjotessa juomia. Vastauksista huokui myös selkeästi se, että nuoretkin osaavat sanottaa ryhmäpaineen ja yksin jäämisen pelon tällaisiin tilanteisiin. Havaintojen ja palautteen

avulla nousi myös selviytymistyöpajassa selkeäksi kehittämiskohteeksi osallisuuden ja toiminnallisuuden lisääminen. Tämän tarve näkyi esimerkiksi lentokoneharjoitteesta annetusta palautteesta.

”että jokaisella olisi tarvittava taito” – osallistujan palaute selviytymistyöpajan jälkeen.

Tätä voidaan mm. lisätä pienryhmätehtävillä pakkolaskun aikaan, joka myös osaltaan vahvistaisi yhteistyötä ja osallistaisi kaikkia ryhmässä toimintaan, niitä hiljaisimpiakin, jotka eivät välttämättä keskustelun aikana nouse ääneen.

Kun toimitaan monikulttuurisessa ryhmässä, täytyy ottaa huomioon ohjeiden selkeys ja jos mahdollista käyttää myös mahdollisuutta demonstraatioon. Kun on mahdollisuus tulkkiin, pitääkseen ryhmä yhtenäisenä, jos vain mahdollista pitää taukoja selityksessä, jotta tulkki saa käännettyä ohjeet muille.

Selviytymistyöpajassa roolihahmokortit voitaisiin mahdollisuuksien mukaan kääntää muutamalle eri kielelle, mahdollistaen kaikkien ymmärrys roolihahmoista ja heidän taidoistaan. Tämän lisäksi työpajassa voitaisiin valita tarkemmin, mitä hahmoja tilanteessa käytetään. Hahmoja on niin paljon, että sattumanvaraisesti kaikkien mukaan ottaminen voi aiheuttaa tilanteita joissa harjoitteeseen arvotut hahmot ovat liian samanlaisia estäen sen, että jokainen pääsisi roolissaan aktiiviseksi.

”Ihan hyvä työilmapiiri, mutta oli ehkä vähän hämmentävää. Olisi pitänyt neuvoa enemmän, mitä tehdä. esim. kuumassa tuolissa. Oli ihan kivaa, mutta huonosti selitetty.” – päihdekasvatus työpajan osallistuja

Myös muissa työpajoissa selkeyttämistä vaadittiin, joihinkin harjoitteisiin liittyen. Esimerkiksi Vaakakuppi-harjoitus oli erittäin toimiva, mutta ensimmäisen ryhmän jälkeen muutimme sitä niin, että liitutaululle laitettiin vain yksi vaa’an kuva, jotta aikaa kuluisi tehtävään vähemmän. Harjoituksen purussa kysyttiin, että mitä ajatuksia se herätti oppilaissa. Tämän olisi voinut esittää selkeämmin ja enemmän ohjata keskustelua, jotta oppilaiden olisi ollut helpompaa pukea ajatuksensa sanoiksi.

Koska työpaja mallit kehitellään oppaiksi työpajojen vetäjille, on tärkeää selventää ohjeet, niin että metodi toimii sellaisellakin ohjaajalla, joka ei aiemmin ole työpajaa vetänyt. Tämä nousi mm. esiin ensimmäisessä päihdekasvatus-työpajassa. Näytellyt kohtaukset toimivat hyvin, mutta kaipasivat enemmän strukturoidummat rungot. Ensimmäisessä päihde-työpajaryhmässä näyttelytilanteisiin tulo ja lopetus eivät olleet sovittuja, mitkä täysin improvisoiduissa kohtauksissa voivat tuottaa ongelmia jos molemmat näyttelijät eivät ymmärrä miten kohtauksessa mennään eteenpäin. Ennen toisen päihde-työpajan ryhmän kanssa aloittaessa, sovimme selkeämmät alut ja poistumiset, mikä teki kohtauksista entistä parempia, vaikka molemmilla kerroilla ne onnistuivat hyvin. Tämän myötä kirjoitimme selkeän käsikirjoituksen kohtauksille, joissa on selkeä aloitus ja lopetus, jotta rooleissa toimijat tietävät toiminnan keston ja päämäärän.

Koska kaikissa työpajoissa käsitellään rankkojakin aiheita, on harjoitusten purku ja voimauttavien harjoitusten osa tärkeä. Tämä nousikin selviytymis-pajassa erityisesti esille roskis-harjoituksen jälkeen. Itse pää asiallisessa työpajamallissa, työpaja olisi jatkunut Venlan tarinaan ja sitä kautta omien voimалаuseiden ja vahvuuksien etsimiseen, joka jouduttiin pilottipajassa jättämään pois ajan puutteen vuoksi. Havainnoinnissa nousi esille tarve vahvuuksien työstämiseen tarinan kautta. Tämä vahvisti tarinan mukana oloa työpajassa voimauttajana ja esimerkkinä siitä, että kaikesta voi selvitä ja löytää omat vahvuutensa ja voimavaransa selviytymiseen.

Elämäntarinat-työpajan selkeä havainnoinnin kohde oli ryhmän sisäinen huomattava ikäjakauma. Ryhmällä ei yllättäen ollut ongelmia toimia toistensa kanssa, ikäjakaumasta riippumatta. Ryhmädynamiikkaan kuitenkin vaikutti, että ainoa poika, joka osallistui työpajaan, ei ollut mukana leirin ensimmäisellä päivällä. Työpaja itsessään kesti puolitoista tuntia, mutta alkoi seitsemän minuuttia myöhässä.

Elämäntarinat-työpaja on tunnelmaltaan erilainen kuin edellä olevat työpajat. Työskentely on intensiivisempää ja energian nostatusta ei tarvitse niin paljon kuin edellisissä työpajoissa. Kohtauksia tehtäessä on tärkeää selkeät ohjeet ja ajatusäänet-harjoitteessa ohjaajalla täytyy olla hallinta. Pääsenkö piiriin -harjoitteen jälkeen on tärkeää loppupurku sekä ryhmän yhteinen hyvänmielen leikki, joka myös nostattaa energiaa seuraaviin harjoitteisiin. Kehystarinan sisältö on muokattavissa kohderyh-

män iän mukaan, vanhemmilla oppilailla voidaan kertoa Elsan tarinaa syvemmin, sekä käyttää elokuvan kohtausta tukemaan kehystarinaa syventymistä.

Vaikka työpajoissa käsiteltiin rankkoja aiheita, erilaisten harjoitusten kautta, silti palautteesta sekä havainnoinnista huokui positiivinen vire. Suurimmaksi osaksi palautteissa vastatessa kysymykseen - mitä mieltä osallistujat olivat työpajoista, olivat kommentit positiivisia. Myös työpajojen vaikuttavuus nousi näkyviin, kun saimme palautetta että osallistujamme olivat keskustelleet aiheista kotona myös vapautuneemmin.

6.2 Työn haasteet, onnistumiset ja tavoitteiden toteutuminen

Menetelmät, joita valitsimme Päihdekasvatus-pilottipajaan toimivat kyseisten ryhmien kanssa pääasiallisesti hyvin ja aikataulumme harjoitteille piti lähes tarkalleen suunnitelman mukaisesti. Pajojen alussa pidetyt alkulämmittelyharjoitteet saivat lapset rentoutumaan ja tuntemaan itsensä turvallisiksi tilanteessa, mikä helpotti toimintaan haastavampiin harjoitteisiin mentäessä. Etenkin alkuvaiheessa oma turvallisuuden tunne tilassa on tärkeää, koska häiriötekijöitä syntyy helposti jos oppilas tuntee itsensä turvattomaksi tai hän ei tajua toiminnan tavoitetta. (Toivanen 2007, 20.)

Kuuma tuoli -harjoitteessa aloittaminen oli molemmilla ryhmillä hankalaa, mutta tilanteissa pystyi poistumaan roolista ja antamaan lapsille vihjeitä miten harjoitteessa voi edetä. Palautteissa nousikin esiin, että tämä harjoitus oli erään oppilaan mielestä hieman huonosti selitetty, mikä hankaloitti toimintaa. Alun vaikeuksien jälkeen oppilailta tuli paljon kysymyksiä ja he tekivät juuri sellaisia havainnointeja, joita mitä toivoimmekin heidän tekevän.

Elokuvan kohtaus, jonka näytimme toimi eritoten ensimmäisessä luokassa hyvin. Oppilaat seurasivat tarkasti tilanteita ja tekivät hyviä havainnointeja kohtauksessa olevasta ryhmäpaineen tilasta ja ryhmäpaineen vaikutuksen ymmärtäminen näkyi myös palautteessa.

”On vaikeaa olla erilainen kuin muut, mutta siitä voi selvitä.” – osallistuja päihdekasvatus-työpajassa.

Toisessa ryhmässä ongelmaksi muodostui, ettei luokan tietokoneessa ollut erillisiä kaiuttimia, joten kohtauksen dialogia oli todella vaikea kuulla. Tämän jälkeinen kamppailuleikki suoriutui nopeasti ja oli hyvä jatkumo elokuvan kohtauksen purkuun.

Selviytymistyöpajan kaikki menetelmät eivät toimineet toivotusti. Alkuharjoituksena olleet katoava saari -leikit aktivoivat hyvin nuoria ja nostivat energiaa ja innostusta seuraaviin harjoitteisiin. Monikulttuuristen nuorten mukaan aktivoiminen ei onnistunut kaikilta osin hyvin. Yhtenä syynä oli, että harjoitteet joita käytettiin, olivat kielellisesti liian komplekseja, mikä aiheutti joidenkin nuorten syrjäytymisen toiminnasta.

Elämäntarinat-työpajassa käytetyt menetelmät tukivat toisiaan hyvin. Yleistä tunnelmannostatusleikkiä ei pilottipajassamme tarvinnut tehdä, koska pilottipajamme pidettiin teatterileirin yhteydessä, jossa olimme aamupäivällä jo tehneet erilaisia tunnelmannostatusleikkejä. Ryhmä oli siis valmis jo heittäytymään pajan harjoitteisiin innostuneesti. Muutamissa harjoitteissa vaarana oli, että ne voivat tietyissä tilanteissa laukaista erittäin negatiivisia tunteita osallistujassa, mutta tältä vältyttiin. Harjoitteiden purku oli erittäin tärkeää tässä työpajassa, koska niissä käsiteltiin paljon negatiivisia tunteita ja tilanteita. Siksi myös positiivisten harjoitteiden käyttö oli tärkeää näiden rankkojen harjoitteiden jälkeen.

Koska selviytymis- ja elämäntarinat-työpajaa kokeiltiin vain yhden ryhmän kanssa saamamme palautteet ja havainnot jäivät pienemmäksi, kuin verraten päihdekasvatus-työpajaan. Silti kaikista kolmesta työpajasta löysimme hyväksi havaittuja harjoituksia sekä kehittämisen kohteita. Työpajat herättivät myös mieleen kysymyksen, mitä jos sittenkin tulee ongelmia? Kuinka voimme varautua tilanteisiin?

Ongelmatilanteita voidaan ehkäistä opetusjärjestelyillä. Turvallisuuden tunne ja turvallinen ilmapiiri on draamatyöskentelyssä tärkeää, ja jos osallistuja ei tunne turvallisuutta tai ymmärrä toiminnan tavoitetta häiriökäyttäytymistä syntyy, mikä taas yleensä ilmenee muiden osallistujien työrauhan häiritsemisenä tai syrjään vetäytymisenä. Tämän takia draamasopimuksen yhteinen tekeminen on tärkeää sekä varmistuminen siitä että osallistujat ymmärtävät työskentelyn tavoitteen. (Toivanen 2007, 20.)

Toivanen (2007) toteaakin, että ratkaisuna voi toimia myös oppilaan mahdollisuus siirtyä sivuun seuraamaan tilannetta ja myös mahdollisuus liittyä myöhemmin mukaan toimintaan, mikä yleensä myös tapahtuu, toiminnan houkutellessa takaisin työskentelyn pariin. (Toivanen 2007, 21.)

Ikävä kyllä, päihdekasvatus-työpajan palautteessa muutama henkilö oli sanonut, etteivät tajunneet kaikkia asioita ja kokivat työpajan oudoksi. Selkeästi palautteista ei kumminkaan tullut esille, oliko kyseessä, että harjoitteita ei ollut selitetty tarpeeksi selkeästi vai eivätkö henkilöt kokeneet draamaa työtapana itselleen miellyttäväksi. Näemme kahden ohjaajan olevan mahdollisuus toiminnan onnistumiselle. Jos ongelmia syntyy, pystyy toinen ohjaaja puuttumaan tilanteeseen ja siirtymään osallistujan kanssa seuraamaan tilannetta sivusta, kun muu ryhmä taas pystyy jatkamaan työskentelyään toisen ohjaajan opastuksella.

Nuorten pajojen aikana tuottaneista kirjoitelmista ja saamastamme palautteesta voimme tarkastella miten työpajojen yksilölliset tavoitteet onnistuivat. Varsinkin päihdekasvatus-työpajan palautteessa todella moni nuori oli kommentoinut, että ymmärtää nyt päihteiden olevan oikeasti haitallisia, eivätkä he halua kokeilla esimerkiksi tupakkaa. Vaikka muutamalta nuorelta oli tullut palautetta, ettei työpaja kertonut heille mitään uutta päihteistä, oli myös kommentteja, joissa sanottiin oppineen uusia asioita päihteisiin ja niiden käyttämiseen liittyen.

Saamamme datan analysointia ja draamaprosessin aikana tapahtuvien muutosten seuraamista olisi helpottanut, jos olisimme voineet toteuttaa pilottipajamme useampaan kertaan. Kuitenkin data, jota saimme pilottipajoista kerättyä kertoo, että onnistuimme saamaan nuoret katsomaan työpajojen aiheita uusista näkökulmista ja antamaan konkreettisia neuvoja, miten kohdata nämä aiheet oikeassa elämässä.

”Tänään töissä, Henna ja Pia kävivät ABC:llä. He huomasivat minut, nauroivat, sekä tulivat luokseni. Aluksi he haukuivat ja kiusoittelivat, mutta sitten uskalsin avata suuni. Sanoin, että on sääli, että käyttää kaikki aikansa toisen kiusaamiseen ja että minua ei kiinnosta. He vain lähtivät hiljaa pois. Vähän aikaa työskenneltyäni, näin heidät taas, tällä kertaa katuvan näköisinä. He tulivat luokseni ja pyysi anteeksi kaikkea. Annoin heille anteeksi. Nyt minun ei tarvitse enää pelätä heidän ilkeyt-

tään sen ansiosta, että uskalsin avata suuni.” - Elämäntarinat- työpajan osallistuja 1.

Erilaiset tavat kohdata vaikeita aiheita nousi esille osallistujien kirjoitelmista, jotka näkyivät mm. erilaisissa loppuratkaisuissa elämäntarinat-työpajan päiväkirjatehtäväsä.

” -- Pia kysy eikä sulla oo parempaa työpaikkaa ja nauraa. Elsa vastaa ”No on mulla, mut on tääkin ihan kiva”. Sitten Henna sanoo ”Ois mustakin tää kyllä ihan kiva työpaikka. Elsa hymyilee, sitten Henna ja Elsa lähtevät kahdestaan pois.” – Elämäntarinat työpajan osallistuja 2.

Taidelähtöiset menetelmät vahvistavat ja luovat voimauttavia kokemuksia onnistuessaan. Jokainen pystyy oman kokemusmaailmansa kautta omistamaan omat oppimiskokemukset ja havainnot käsitellyistä ilmiöistä. Tämä voi myös epäonnistuuessa olla haavoittava kokemus. Jos osallistuja kokee nöyryyttämisen tai epäonnistumisen prosessissa, esimerkiksi jos harjoitusta ei pureta kunnolla, voi sillä olla negatiivinen vaikutus identiteettiin. Työskentelyn lähtökohtana on turvallinen työskentelyilmapiiri, joka pyritään takaamaan draamasopimuksella, yhteisillä säännöillä ryhmän kesken.

Draaman ja teatteri-ilmaisun käyttö luo ryhmään positiivista ilmapiiriä ja parhaassa tapauksessa positiiviset muutokset voidaan nähdä yksilöiden ja ryhmän toiminnassa jo muutaman työskentely kerran jälkeen. (Toivanen 2007, 25.) Tämä näkyi myös mm. selviytymis-pilottipajan jälkeen maahanmuuttajataustaisten nuorten ja kantasuomalaisten välisessä vuorovaikutuksessa. Työpajan jälkeen ryhmät olivat enemmän dialogissa toistensa kanssa.

Ohjaajan oma työskentely ja innokkuus ovatkin tärkeässä osassa työilmapiirin ja osallisuuden luomisessa. Hän on päävastuussa prosessin onnistumisesta ja esimerkiksi häiriökäyttäytymiseen puututtaessa. Tärkeää on muistaa, että kun ohjaaja toimii roolissa tai ohjeistaa harjoituksia, hän konkreettisesti myös näyttää toimivalle ryhmälle esimerkkiä ja asennetta toimintaan ja näin voi myös välittää innostuneisuutta toimintaa kohtaan. Hänen tehtävänsä on viedä draama- ja teatteri-ilmaisun oppimisolueille, mutta ei pakottaa osallistujia toimimaan tai kuvittelemaan draaman maailmoissa. Hyvä ohjaaja on tietoinen myös epäonnistumisen mahdollisuuksista, on oltava valmis ottamaan riskejä, keskeyttämään toiminta kun huomaa menetelmän ei toimi-

van tai valmis vaihtamaan toimintatapaa, tilanteen niin vaatiessa. Onnistuminen ryhmän kanssa näkyy, kun osallistujat uskaltavat kommentoida ja kysyä. Tilanne on kiinni vuorovaikutuksesta ja aktiivisuudesta ja dialogista ohjaajan ja osallistujien välillä. (Toivanen 2007, 24-25.)

Kaksi luokkaa, joiden kanssa toteutimme päihdekasvatus-pilottityöpajat, olivat ryhmädynamiikaltaan todella erilaisia. Ensimmäiselle luokalle draamatyöskentely oli tuttua ennestään, joten ryhmäpaine harjoituksiin osallistumiselle ei ollut ongelma. Toisessa ryhmässä taas vaadittiin innostamista ja kannustamista enemmän, että ryhmän osallisuus pääsi toteutumaan.

Ihmisiä motivoi kokemus siitä, että on arvokas toisille. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, kun lapsi tulee ryhmään, ensisijaisesti hän pyrkii toimimaan siinä tavalla, josta saa myönteistä palautetta. Arkiympäristöt, joissa lapset ja nuoret elävät ovat alttiita monenlaisille vaikutuksille, jotka ohjaavat yksilöllistä ja yhteisöllistä kehitystä eri suuntiin. Lapset ja nuoret ovat herkkiä aistimaan heihin kohdistuneita asenteita erilaisissa ympäristöissä, suunnaten toimintansa näihin asenteisiin. (Reivinen ym 2013, 45, 71.)

Aku Kopakkala kirjoittaa kirjassaan, että sopimusvaiheessa olevat ryhmät ovat hyväksyneet ryhmän sisäiset säännöt ja roolit sekä konfliktitilanteita pyritään välttämään. Koska jokaiselle on löytynyt oma roolinsa ryhmässä, voi toimintailmapiiri vaikuttaa vapautuneelta, mutta se voi todellisuudessa olla vain näennäistä. (Kopakkala 2011, 50.) Jos luokalle tällaiset harjoitukset ovat ennestään tuttuja ja kaikki ovat yhtenäisesti olleet mukana, muodostuu ohjaamista ohjaajalle paljon helpompaa. Asia taas hankaloituu tilanteissa, joissa ryhmä ei ole yhtenäinen ja harjoitukset tuntuvat vierailta. Ryhmän vakiintumisvaiheessa ryhmäläiset alkavat tinkiä omasta yksilöllisyydestään (Kopakkala 2011. 50). Vaikka yksilöillä olisi halua osallistua aktiivisesti toimintaan mukaan, voi tämä ryhmäpaineen takia jäädä taka-alalle, koska ryhmässä vältellään tilanteita, missä itse voisi joutua sosiaalisesti hankalaan tilanteeseen.

Ensimmäinen luokka toimi todella hyvin yhdessä harjoitusten aikana, vaikka muutamissa kohdissa oli havaittavissa pienissä määrin painostusta, siinä kuka aloittaa esimerkiksi haastattelutehtävässä kyselemisen. Juuri ennen välituntia luokkaan tuli uusi tyttöoppilas, mutta tämä pääsi ryhmään osalliseksi todella nopeasti, koska luokan

muut tytöt olivat tutustuttaneet hänet kouluun välitunnin aikana. Oppilas jäi kummin-kin enemmän tarkkailevaksi osallistujaksi toisen tunnin aikana. Ensimmäisen tunnin aikana olivat tytöt ja pojat olleet sekaisin, mutta välitunnin jälkeen huomattiin, että luokka oli jakautunut sukupuolen mukaan.

Ennen kuin aloitimme työskentelyn seuraavan luokan kanssa, meille kerrottiin, ettei luokka ole kovinkaan yhtenäinen ja ryhmäyttämistä on yritetty monella tapaa tuloksetta. Vaikka lämmittelyleikit olivat ryhmän mielestä hauskoja, eivät oppilaat uskaltaneet heittäytyä niihin täysillä mukaan ja koko ajan ryhmäläiset tarkkailivat, mitä muut tekevät tilanteissa. Alkuleikissä esiintyi hieman turhautuneisuutta, koska tehtävän onnistumista oli hankaloitettu liikaa. Erittäin hankalaksi yhtenäisen ja rauhallisen tilan tekemisessä teki useat keskeytykset. Luokassa kävi toinen opettaja ja terveydenhoitaja, jolloin ryhmän keskittyminen häiriintyi. Yksi oppilaista tuli myös kesken harjoituksen mukaan luokkaan. Luokkalaisten rentoutumiseen olisi voinut helpottaa myös opettajan poissaolo.

Onnistumisia loi myös keskustelun herääminen ja oman pohdinnan näkyminen yhteisissä harjoitusten puruissa. Yleisesti kaikissa pajoissa koettiin onnistumisen hetkiä, mutta myös työpajojen kehittämisen kohteita löytyi joka pilotti pajasta. Haasteita ja onnistumisia koettiin myös mm. maahanmuuttaja nuorten kanssa toimittaessa, kun haasteita loi yhtenäisen kielen puuttuminen ja tulkin läsnäolon vaikutus ryhmädynamiikkaan. Nämä oli asioita, joita täytyi kehittämisessä ottaa huomioon erityisesti.

Yksilötasolla olevia onnistumisia koettiin, kun hiljaisimmat ja aluksi varautuneimmat oppilaat heittäytyivät innolla mukaan harjoitteisiin. Saimme siis luotua turvallisen ilmapiirin, jossa oli lupa heittäytyä ja se oli yksi isoimmista onnistumisista. Onnistumista koettiin myös itse reflektiossa ohjaajana, prosessin aikana opittiin joustamaan ja lukemaan omia vahvuuksia ohjauksessa, draamaa tehdään omalla persoonallisella otteella ja ohjaajana on innostamisessa iso rooli. Jos ohjaaja ei ole sinut draamatari-
nan kanssa se välittyy myös osallistujille, mikä vaikeuttaa tarinaan hyppäämistä. Draamaprosessin onnistuminen on monien osien summa ja onnistumisia ei aina koe-
ta, mutta prosessin purkaminen yhdessä osallistujien kanssa takaa pieniä onnistumi-
sia kaikille osapuolille. (Toivanen 2007,24-25.)

7 TYÖPAJOJEN JATKOKEHITTÄMINEN JA PROSESSIN ARVIOINTI

Draaman tekemiseen vaikuttavat osallistujien elämä ja käyttäytyminen esimerkiksi luokassa ja vuorovaikutus ryhmän kesken. Onkin tärkeää ensin hahmottaa todellisuuden konteksti, jotta voidaan hahmottaa draaman todellinen konteksti. Draamaan on uskallettava heittäytyä, fiktioon meneminen ja siellä eläminen, toimiminen ja muiden kohtaaminen ei voi määrittää kohteliaan ja kriittisen toiminnan kautta. Onkin syytä määrittää tekeminen, koska kaikki toimivat draamassa myös omana itsenään, kehollisena, tuntevana ja ajattelevana yksilönä. (Heikkinen 2005, 26.)

Kun lähdetään muokkaamaan työpajaa ja sen sisältöä eri ikäryhmälle sopivaksi, on otettava huomioon heidän kehitystasonsa, mahdolliset elämäkokemukset ja sen elinympäristön ja maailman, jossa osallistujat elävät arki elämäänsä. Medialla ja populaarikulttuurilla onkin suuri vaikutus kokemusmaailmaamme.

Yhteiskunnassa vallalla oleva ikänormatiivinen oletukset asettelevat ehdot, miten katsomme, millä tasolla lapsen kehitys kuuluisi olla tietyllä ikäasteella. On tärkeää, että näiden oletuksien sijasta huomioisimme yksilön näiden takana.

It is important always to look past the age variable to the individual beyond and to strive, in the words of one commentator, “to develop a society that encourages people to stop acting their age and start being themselves”. (Sugarman 2001, 11.)

Jotta draamatyöpajojen toiminta vastaisi mahdollisimman paljon nuorten kehitystasoa, on oltava valmis muuttamaan toimintaa sitä tarvittaessa. Joskus se vaatii vetäjältä rohkeutta toiminnan aikana lopettaa harjoitteet, muokata niitä sopivammiksi, tai siirtyä eteenpäin seuraavaan harjoitteeseen (Toivanen 27, 25).

Työpajojen muokkaaminen ikäryhmälle sopiviksi saamamme palautteiden pohjalta muodostui hankalaksi etenkin päihdetyöpajassa, josta olimme saaneet eniten konkreettista palautetta. Syynä siinä oli, että osa nuorista olisi halunnut enemmän alkuleikkien kaltaisia harjoituksia ja moni oli kommentoinut, että olisivat halunneet vähemmän leikkejä ja enemmän näyttelykohtauksia sekä kirjoitusharjoituksia. Mielipiteet minkälaisia harjoituksia pitäisi olla enemmän/vähemmän, oli todella kahtiajakau-

tunutta. Pääasiallisesti saamamme palaute työpajoista oli positiivista ja kehittämis-kohteet, jotka nousivat esille palautteissa, olivat isoksi osaksi samoja kuin mitä itse olimme pilottipajojen aikoina havainneet.

Prosessina opinnäytetyö oli hajanainen, alkutyöt ja valmistelut aloitettiin pilottityöpajojen osalta hyvin ajoissa, mutta itse toteutukseen jäi kesälomien takia vähän aikaa. Tämä näkyy aineiston määrässä. Työelämää sekä työpajojen kehittämistyön monipuolisuutta olisi parantanut, jos jokaista pilottityöpajaa olisi ehditty vetää muutamia kertoja erilaisille ryhmille ja näin saada monipuolista aineistoa analysoitavaksi. Ryhmiä meillä oli vähän joten aineistoa saimme vähän. Työn ajankohtaan osui koulujen kesälomat ja koska juuri ja juuri työpajat saatiin muokattua valmiiksi kokeiluun toukuun lopulla ja elokuussa prosessi oli jo välilukuvaiheessa. Tämän takia työpajojen kokeilu jäi vähäiseksi. Ennen materiaalin virallista käyttöönottoa tekijät joutuvat vielä kokeilemaan näitä malleja erilaisilla kohderyhmillä, että saadaan enemmän validia aineistoa. Aineiston keruuseen ja sen yhteiseen reflektointiin ja keskusteluun osallistujien kanssa olisi voinut varata enemmän aikaa ja näin taata monipuolisemman ja syvällisemmän palautteen toiminnasta. Opettajille olisimme voineet muokata palautelomakkeen erikseen, näin saaden kirjallisesti palautteen heidän näkökulmastaan. Suullista palautetta saimme mm. työpajojen soveltuvuudesta ikäryhmille sekä monipuolisesta ja ammattitaitoisesta työpajojen vetämisestä. Oppilaiden eläytyminen roolihahmoihin ja draamatarinoiniin oli opettajien palautteen mukaan oppilaille helppoa, mikä voitiin todeta hiljaisten lapsien aktiivisella osallistumisella työpajoissa.

Lähteet

Aitolehti, Sirkku & Silvola, Kirsti. 2008. Suhteiden näyttämöt. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Alitolppa-Niitamo, Anne. 1994. Kun Kulttuurit Kohtaavat. Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset, Keuruu

Chan, Siu Mui & Chan, Kwok- Wai.2011. Adolescents' Susceptibility to Peer Pressure. Youth & Society. Viitattu 28.8.2015
<http://yas.sagepub.com.ruka.humak.edu:2048/content/45/2/286.full.pdf+html>

DICE. Drama Improves Lisbon Key Competences in Education. Viitattu 28.8.2015
<http://www.dramanetwork.eu/>

Haapaniemi, Rauno & Raina, Liisa. 2014. Rakenna oppiva ryhmä. Ps- kustannus, Jyväskylä

Harinen, Päivi & Honkasalo, Veronika & Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena. 2009. Ovet auki!: Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Hakapaino, Helsinki

Heikkinen, Hannu.2005. Draamakasvatus.Gummerus Kirjapaino Oy.Jyväskylä

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula. 2008. tutki ja kirjoita. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu

Juhila, Kirsi & Forsberg & Hannele & Roivanen, Irene.2002. Marginaalit ja sosiaalityö.Paino Kopijyvä Oy, Jyväskylä.

Kolehmainen, Marjo & Lahtinen, Pauliina. 2015. Nuorisotyötä koulussa. Viitattu 23.7.2015
<http://www.humak.fi/wp-content/uploads/2014/05/Nuorisotyota-koulussa-web.pdf>

Kopakkala, Aku. 2011. Ryhmä, jengi, tiimi: Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Edita Prima Oy, Helsinki

Lahikainen, Anja Riitta & Punamäki, Raija-Leena & Tamminen Tuula. 2008. Kulttuuri lapsen kasvattajana. Dark Oy, Vantaa

Lehtonen, Mikko & Löyttö, Olli. 2003. Erilaisuus. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä

Linnakangas, Ritva & Suikkanen, Asko. 2004. Varhainen puuttuminen: Mahdollisuus nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen. Edita Prima Oy, Helsinki.

Malmberg Lari. 2015. Näin Facebook-viesti muuttui kahdessa päivässä 15 000 ihmisen mielenosoitukseksi. Helsingin Sanomat. Viitattu 7.9.2015.

<http://www.hs.fi/kaupunki/a1438055920798>

.

Mentunen, Katri. 2014. Taidemenetelmien vaikutus nuorten elämäntaitojen kehittymiseen Myrsky-hankkeessa. Opinnäytetyö Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo. 2009. Kehittämistyön menetelmät. WSOYpro Oy

Owens, Allan & Barber, Keith.1998. Draama toimii. Cosmoprint Oy, Helsinki

Owens, Allan & Barber, Keith. 2010. Draamakompassi. WS Bookwell Oy. Jyväskylä.

Peltonen, Mari. Ongelmakeskeisestä vahvuusperustaiseen opetukseen. Viitattu 21.8.2015.

<http://www.helsinki.fi/behav/uutisarkisto/2015/uutinen-19-08-2015b.htm>

Pennanen, Kirsi & Rauhala, Sonja. 2011. Draama tunteiden käsittelyn välineenä – Luovuuden mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa. Laurea – ammattikorkeakoulu. Viitattu. 7.9.2015.

<https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/25149/Opinnaytetyo.pdf?sequence=>

Piironen, Iida & Tanskanen, Anni. 2013. Taidelähtöiset menetelmät syrjäytymiskehityksen ennaltaehkäisyyn. Opinnäytetyö Laurea ammattikorkeakoulu, Otaniemi

RanKids. 2015. Pakko Pärjätä- käsiohjelma

Reivinen, Jukka & Vähäkylä, Leena. 2013. Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Gaudeamus Oy, Tallinna.

Solid Youth. turvapaikanhakija- ja pakolaisnuorten syrjäytymistä ehkäisevän palvelukokonaisuuden rakentaminen osallistavien menetelmien keinoin. Hankkeen loppuraportti. 2015. Viitattu 5.6.2015.

http://www.welcomeoffice.fi/media/Solid_Youth_-_loppuraportti.pdf

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ, viitattu 13.5.2015.

http://www.stm.fi/vireilla/kehittamisohjelmat_ja_hankkeet/syrjaitymisen_ehkaisy_

Souto, Anne-Mari. 2011. Arkipäivän rasismi koulussa: Etnografinen tutkimus suomalais- ja maahanmuuttajanuorten ryhmäsuhteista. Hakapaino, Helsinki.

Talib, Mirja-Tytti. 2002. Monikulttuurinen koulu: Haaste ja mahdollisuus. Karisto Oy, Hämeenlinna

Tilastokeskus. 2011. Perusturvan kasvava aukko. Viitattu 28.8.2015

http://www.stat.fi/artikkelit/2011/art_2011-05-30_004.html?s=0

Toikko, Timo & Rantanen, Teemu. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampereen yliopistopaino Oy

Toivanen, Tapio. 2007. Lento. WSOY Oppimateriaalit Oy

LIITTEET

LIITE 1 Havainnointi Päihdekasvatustyöpajasta

RYHMÄ 1. Havainnot

Tila

- Luokka oli sopivan kokoinen suunniteltuihin aktiviteetteihin, mutta jos lapsia on paljon yli 20, voi esimerkiksi haastattelutilanteissa tila olla puutteellinen.

Menetelmien toimivuus

- Alkuleikit: Undulaatti-laululeikki, sai aikaan hymyjä lasten kasvoille ja vaikka leikki oli heille uusi, osallistui suurin osa siihen ennakkoluulottomasti.
- Säännöt: Laadittiin nopeasti ja kaikki tuntuivat ymmärtäneen säännöt. Kehystarinan käsitteen olisi voinut sääntöjen aikana parilla lauseella selittää.
- Näytellyt tilanteet ja kuuma tuoli: Tilanteet menivät ihan hyvin, mutta olisivat tarvinneet hieman strukturoidummat alut ja loput.
- Kuuma tuoli harjoitteessa lapsilla oli hankaluuksia aloittaa, mutta pienen rohkeisuuden jälkeen tuli hyviä kysymyksiä ja huomioita.

VÄLITUNTI

- Elokuva: Kaikki seurasivat keskittyneesti ja löytyi niin sanotut ”oikeat huomiot” mitä haettiin.
- Kamppailu: Kaikki paitsi yksi pari teki. Oliko ohjeiden ymmärtämisessä hankaluuksia vai kyse jostain muusta?
- Vaaka: Ohjeistus oli hieman hankala muutamalle. Mitä ajatuksia heräsi kysymyksen jälkeen voi vähän antaa tärppejä mitä oli tarkoitus tulla mieleen, mutta ei antaa suoraan vastauksia, jotta lapset saavat kokea ”ahaa-elämyksen” itse.

Innostuneisuus/jaksaminen

- Vaikka osa oli aamusta hieman väsyneitä, olivat kaikki iloisesti heti alusta mukana.
- Välitunnin jälkeen hieman riehaantunutta ja vaakatehtävän aikana näkyi muuttamat kännykät esillä

Ryhmädynamiikka

- Ryhmä toimi yhtenäisesti. Kuuma tuoli- tehtävässä oli pientä painostusta siinä kuka aloittaa haastattelun ja välillä kysellessä katseltiin viitsiikö nostaa omaa kättään jos muut eivät sitä tee.
- Uusi tyttö tuli tuntien välissä mukaan luokkaan, mutta muut tytöt ottivat hänet hyvin vastaan ja välitunnilla. Oli hieman hiljaisempi osallistuja.
- Välitunnin jälkeen luokka oli jakautunut niin, että tytöt olivat oikealla ja pojat vasemmalla
- Maahanmuuttajataustaiset tytöt olivat mukana siinä missä muutkin, mutta kun joutuivat toisiin ryhmiin harjoitteissa, oli toinen tytöistä hieman poissulkeutunut ryhmästään. (Kaverin tuen katoamisen takia?)

RYHMÄ 2. Havainnointi

Tila

- Sama kuin ryhmässä 1. Luokka oli sopivan kokoinen suunniteltuihin aktiviteetteihin, mutta jos lapsia on paljon yli 20, voi esimerkiksi haastattelutilanteissa tila olla puutteellinen.
- Tuolien sijasta lapset olisivat voineet olla rennompia istuessaan vain lattialla.
- Ei ollut kaijuttimia tietokoneelle.

Menetelmien toimivuus

- Intiaanien rohkeusleikki: Oli toimiva ja tarpeeksi matalan tason aloitus, että kaikki uskalsivat olla mukana. Pikkukiven valinta ”pyhäksi esineeksi” ei ollut fiksua. (Saattoi turhauttaa etsijää ja vei vähän liikaa aikaa)
- Undulaatti: Vaati enemmän heittäytymistä. Vaikka huomasi, että oli hauskaa, eivät kaikki uskaltaneet heittäytyä täysillä mukaan.
- Säännöt saatiin suhteellisen nopeasti läpi ja niissä ei ollut epäselvyyksiä.
- Näytellyt tilanteet: Omasta mielestäni menivät hieman paremmin kuin ensimmäisellä kerralla.
- Kuuma tuoli: Eivät aluksi tiedäneet miten kysely pitäisi aloittaa, mutta kun vähän aikaa oli mennyt, kysymyksiä tuli hyvällä tahdilla. Purku jäi RUOKATAUON jälkeiseksi, mikä oli huono asia

RUOKATAUKO

- Edellisen tehtävän purku: Asiat eivät olleet enää tarkassa muistissa ja sai ”kallastella” asioita mitä lapset olivat saaneet selville. (Ei tarkasti oltu kirjoitettu ylös)
- video: Lapset seurasivat hyvin, mutta ongelmana oli, ettei saatu tarpeeksi kovalle ääniä koska ei ollut erillisiä kaiuttimia.
- Vaaka: Muutamat tytöt olisivat halunneet hieman lisää aikaa kirjoittaa vaaka-tehtävässä vastauksia, joka osoittaa, että ainakin he olivat ajatuksella harjoitteessa mukana.
- Foorumiviestit: Vastaukset olivat hyviä ja esillä oli asioita joita pyrimme tuomaan esille työpajassamme

Innostuneisuus/jaksaminen

- Lapset jaksoivat olla alusta loppuun asti mukana, vaikka äärimmäistä innotusta ei saatu ehkä aikaiseksi.
- Pitkän ruokatauon jälkeen oltiin riehakkaampia ja tilanne paremman termin puuttuessa hieman ”lukittautui”.

Ryhmädynamiikka

- Ryhmä ei ollut ”rautaisen” yhtenäinen.
- Jokaisessa tehtävässä oli ilmi ajatus ”uskallanko olla täysillä mukana”. Vaikka muutamissa tehtävissä oli selvästi hauskaa, ei täysin uskallettu heittäytyä mukaan. Myöskin
- Ryhmäjäoissa ei ollut täysin ok, että joutui olemaan ryhmässä toisen kanssa jolla ei myöskään ollut paria.
- Iso ongelma oli keskeytykset, joita tuli muiden opettajien ja sairaanhoitajan muodossa liikaa. Myöskin tyttö joka tuli kesken kaiken takaisin luokkaan rokotuksen jälkeen oli hieman sulkeutuneempi kun ei ollut lämmittelyleikeissä alusta mukana.
- Tilanne olisi voinut olla rennompi jos opettaja ei olisi ollut luokassa mukana. Tuntui pelkäävän, että lapset vetäisivät kaaokseksi, esim kun yksi lapsista meni laittamaan elokuvaa ennen valoja pois, opettaja puuttui tilanteeseen saman tien, että tämä tulisi takaisin istumaan.

Muut huomiot

- Pitkän tauon jälkeen oli paljon sekasortoa, joten olisi kaivattu uusi lämmittelyleikki, jotta päästäisiin taas keskittymään paremmin toimi

LIITE 2 Havainnot selviytymis -työpajasta

Pilotti ryhmänä toimi kesäleiriltä poimittu 11. nuoren monikulttuurinen ja iältään erittäin heterogeeninen ryhmä.

Työpaja alkaa alku leikeillä, osallistujat olivat kaikki innokkaasti mukana ja osallistuminen leikkiin oli aktiivista. Ryhmädynamiikan osalta huomioitavaa oli se, että suomalaisnuoret olivat tiivisryhmä ja maahanmuuttajalapset olivat omansa. Oma jännitettä toi tilanteeseen maahanmuuttajalasten tulkki, Olisiko kontakti ryhmien välillä ollut rennompaa ilman tulkin läsnäoloa?

Alkuleikki toimi hyvin yhteistyön nostattajana, alku jännitteen jälkeen koko ryhmä teki yhteistyötä. Toinen alkuleikki, vain yksi voidaan pelastaa, vei kohti aihetta, mutta myös toimi hyvin energian nostattajana.

SOPIMUS

Osallistumisen ja osallisuuden näkökulmasta, ryhmä olisi voinut olla enemmän mukana tekemässä yhteistä draamasopimusta, ryhmädynamiikassa tämä näkyy kaveriparien muodostumisella ja levottomuuden ja keskittymisen rikkoutumisella, luoden haasteen ryhmädynamiikalle ja toiminnalle. Ympärillä oleva muu leiritoiminnan pyörittäminen aiheutti myös haasteita keskittymiselle.

LENTOMATKA ALKAA

Osallistujat pienen alku taistelun jälkeen hyppäsivät rooleihin. Kun rooleja vielä käsiteltiin yhdessä enemmän ja he saivat antaa itse roolihahmoille jotain, auttoi se kaikkia aktiiviseen osallistumiseen. Ryhmä oli erittäin innostunut ja aktiivinen

harjoituksen aikana. Ryhmädynamiikan kannalta tarkasteltuna into oli välillä ylityspursuavaa, nostaen ryhmän pellen/ hauskuuttajan rooleissa olevat ääneen, rikkoen näin välillä myös itse tarinaan ja roolihahmoihin hyppäämistä. Aluksi myös oli vahvasti asetelmana suomalaiset vs syyrialiset, kielimuurin pelossa yhdessä työskentelyä

karteltiin. Menetelmänä lentomatka ja omat roolit auttoivat siinä, että kaikilla oli oma rooli ja valinnat pystyttiin tekemään sen mukaan, samalla kokeillen toisen ihmisen saappaita. Kehittämistä on vielä siinä, millaisella harjoitteella/ keskustelulla voitaisiin rooleja työstää osallistujien kanssa enemmän?

Reflektointi osiossa olisi voitu herätellä enemmän keskustelua ja pohtia ryhmän valintoja, miksi juuri tämä järjestys? Miltä tuntui jonoon laitto?

PAKKOLASKU

Uuden jonon muodostus herättää kiivasta keskustelua, innostuneisuutta ja aitoa pohdintaa. Ympäristö muuttuu ja ryhmädynamiikka ja tilanteen intensiivisyys raukeaa kun erehdyksessä muita leiriläisiä saapuu paikalle.

Siirtymä Auditorion yläkerrasta alakertaan hajotti hieman ryhmää, osallisuus harjoitukseen rikkoutui osalta, mikä näkyi esimerkiksi reflektiossa ja jälki keskustelussa.

Kaikkien osallistuminen harjoitukseen saattaisi päästä enemmän esille, jos ryhmä jaettaisiin pienimpiin ryhmiin. Vaikka ryhmä on ennestäänkin pieni, jako mahdollistaisi kaikkien äänien kuulumisen ja avoimen keskustelun ja pohdinnan aiheista.

Metodina roolihahmojen vahvuuksien etsiminen herättää hyvin keskustelua, innostuneisuus harjoituksessa on korkealla, ja tätä voitaisiin hyödyntää vielä enemmän lisäämällä harjoitukseen myös toiminnallisia tehtäviä ryhmien ratkottaviksi.

Keskustelun käydessä kiivaana syyrialaiset jättäytyvät sivummalle keskustelusta sekä harjoituksesta. Tällaisessa tilanteessa ohjaaja voisi jakaa puheenvuoroja ja erilaisin ryhmä/ pari keskusteluihin pitää ryhmää yhdessä.

ROSKIS

Harjoituksen alussa annettavia ohjeita, voitaisiin vielä selkeyttää, jotta harjoituksesta ei muodostuisi väärinkäsityksiä. Kun sopimuksessa on sovittu yhteistyöstä sekä siitä, että jokaiselle täytyy antaa rauha suorittaa harjoitukset, voisi tässä kohtaa muistuttaa

vielä siitä. Tämä loisi turvallisuuden tunnetta tilanteessa, joka saattaa joissakin herättää vahvoja tunteita.

Ryhmädynamiikan kannalta, huomasi että ohjaaja oli tuttu ryhmälle ja sille oli muodostunut oma roolinsa ryhmässä, mikä osin saattoi herättää levottomuutta. Myös tulkin ja havainnoijan sekä ylimääräisen ohjaajan oleminen tilassa, omalta osaltaan toi jännitettä ryhmään ja sen työskentelyyn.

Kun harjoituksen oma yksilöllinen pohdinta ja kirjoittaminen alkoi, rauhoittui tilanne ja osallistujat silmin nähden. Harjoituksen vaikuttavuudesta kertoi osallistujien osin voimakkaat tunteet ja reaktiot. Muun muassa erään osallistujan reaktiot vaativat ohjaajalta sensitiivistä ja kahdenkeskistä purkua, jottei tilanne jäisi kesken ja ahdistavaksi kokemukseksi.

Harjoitukseen tulisikin lisätä loppuun joku reflektointi osuus, joka päättyisi positiiviseen, hyvänmielen leikkiin.

Koska työpaja koostui ajan puutteen vuoksi, pelkästä lentokone tarinasta, jäi Venlan tarina ja sen vielä voimakkaammin herättämät selviytymisen keinot käymättä läpi. Kun aikaa on tarpeeksi, Venlan tarinan mukana tuomat harjoitukset, ovat hyviä positiivisten tunteiden herättäjiä roskis- harjoituksen jälkeen.

MAAHANMUUTTAJIEN NÄKÖKULMA

Kun toimitaan monikulttuurisessa ryhmässä, täytyy ottaa huomioon ohjeiden selkeys ja jos mahdollista käyttää myös mahdollisuutta demonstraatioon. Kun on mahdollisuus tulkkiin, pitääkseen ryhmä yhtenäisenä, jos vain mahdollista pitää taukoja selityksessä, jotta tulkki saa tulkattua ohjeet muille.

Roolihahmo kortit voitaisiin mahdollisuuksien mukaan kääntää muutamalle eri kielelle, mahdollistaen kaikkien ymmärrys roolihahmoista ja heidän taidoistaan.

LIITE 3 Havainnointi elämäntarinat -työpajasta

Ryhmä oli leirillä tutustunut toisiinsa sekä ohjaajaan. Leiri ohjelmassa oli ennen työpajan alkua ollut energiaa nostattavaa harjoitteita, joten ryhmä oli valmis keskitymistä vaativiinkin harjoituksiin. Tilana toimi iso liikuntasali, joka mahdollisti suuren tilan käytön sekä myös mahdollisen oman rauhan työskentelylle.

Ryhmädynamiikaltaan ryhmä on hyvin rauhallinen ja hieman varauksellinen, mutta innostunut. Ryhmäläiset tukeutuvat hyvin paljon kavareihinsa ja jos saavat muun pariksi, hieman ujostelevat osallistumista.

Ohjeet olivat rauhalliset ja selkeät. Jos ryhmä ei olisi tehnyt jo aamulla energisia harjoitteita, vaaditaan ennen rytmitysharjoitusta yksi tai kaksi energian nostatus leikkiä.

Tarinan kerronta harjoitus on hyvä, mutta voisi ottaa pien ryhmässä harjoituskierrokset ja sitten vasta ison ryhmän kanssa yhdessä. Madaltaisi kynnystä osallistua. Myös valmis loppu tarinalle, kuten "sen pituinen se" "tarinan opetus oli..."

Sopimus oli toimiva, ja osallistujat kuunteivat tarkkaavaisesti.

Elsan tarinaa elävöittämään videoklippi! Saisi osallistujatkin enemmän kiinni tarinaan. Päiväkirjan tekstiin osallistujat keskittyivät ja kuunteivat tarkkaavaisesti. Osallistujat myös aloittivat kirjoittamisen innokkaasti ja kaikilta tuli hyvin tekstiä ja pohdintaa aiheesta.

Kylmätuoli harjoitusta voisi hieman kehittää, jäi hieman irralliseksi harjoitukseksi. Voisi tehdä vasta kohtausten jälkeen.

Kohtauksiin kyselemättä jakaa ryhmiin. Osallistujat innoissaan kohtausten näyttelystä. Ohjeissa voisi mainita ettei ratkaisua kohtaukseen. Kohtausta oli mietitty ja selkeästi koettu tarpeelliseksi jotenkin auttaa Elsaa. Herätti siis ajatuksia?

Ajatus äänissä vois vielä pyytää miettimään oikesti, miksi esim kiusaajat kiusaa? Miltä tuntuu? mitä pelkää?

Pääsenkö piiriin? oli vaikuttava harjoitekaikille ja nosti ajatuksia esiin. Harjoitteen jälkeen voisi vetää jonkun lyhyen hyvänmielen leikin!

Hahmotarinat olivat hyviä ja herätti keskustelua ja erilaisia havaintoja. → jatkoa tarina kahden hahmon kohtaamisesta?

Elämänjanaan kaikki keskittyivät huolella. Enemmän aikaa tähän?

Kalle vaarin tarina oli positiivinen lopetus työpajalle. Samoin kuin päiväkirjan lukeminen jätti aiheen vielä mieleen, mutta positiivinen vire säilyi silti
Voisi tehdä toisinpäin, lukea ensin ja sitten harjoitus.

LIITE 4 Työpajamateriaalikansio

**PAKKO PÄRJÄTÄ
KOULULAISTYÖPAJAT**

1. Päihdekasvatus- työpaja
2. Selviytyminen/elämän haasteet- työpaja
3. elämäntarinat- työpaja
4. Materiaalit

Tässä materiaalioppaassa on harjoitteita jotka ovat vakiintuneita draaman työtapoja, joita olemme muokanneet työpajoihin sopiviksi.

1. Työpaja; Päihteet.

Työpajassa pohditaan yhdessä, draaman keinoin miten olla vahva ja kieltäytyä. Ryhmän paine on kova ja joskus voima kieltäytymiseen täytyy löytyä sisältä. Mistä löytää voimavaroja sosiaalisen paineen alla? Kuinka olla ryhmän jäsen poikkevan mielipiteen jälkeen? Tavoitteena on saada osallistujat itse miettimään aihetta ja herättää avoin keskustelu aiheesta.

Orientoituminen 15-30 min. *Vaihtoehtoisia leikkejä työskentelyn aloittamiseen.*

undulaatti- leikki tunteilla +Tarinan kanssa:

“Olen pieni undulaatti vain aina niin nälkäinen, mun kotiväki, mun kotiväki on niin saita.

Ne syöttää silliä aina vaan, sitä en halua. Vaan haluaisin, haluaisin, coca-colan ja jätskin.”

Leikin lomassa kerrotaan undulaatista tarinaa kuinka kesäloma alkaa (ilo/riemu), tieto parhaanystävän toiselle luokalle menosta (suru), Koulun alku lähestyy (jännitys), ensimmäinen koulupäivä (ujous/arkuus), halu päästä jengiin (isottelu) ja ystävän saaminen (onni)

joo-leikki:

Nostattaa energiaa ja samalla orientoidutaan heittäytymään. Ryhmä liikkuu tilassa ja kuka vain voi huutaa mitä/miten ryhmä liikkuu tilassa. Harjoituksen tarkoitus on nostattaa tunnelmaa ja saada kaikki rohkeasti osallistumaan toimintaan.

Intiaanien miehuuskoe

Valitaan ryhmästä vapaaehtoisia jotka poistuvat tilasta hetkeksi. Muu ryhmä asettuu piiriin ja keskelle tuodaan erilaisia esineitä joista he päättävät oman yhden kokoryhmän pyhänesineen, jota sitten ulkopuolella olevat yksitellen koittavat arvata. Kun arvuuttelija tulee huoneeseen ryhmä alkaa voimistuen pitää "hukatsakahukatsaka" ääntä, mutta jos arvataan esine oikein he päästävät intiaanien kunnia huudon. Peli loppuu kun arvuuttajat arvaavat esineen.

Sopimus max. 10 min

Hei, eli me ollaan tultu tänne yhdessä nyt tekemään erilaisia toiminnallisia juttuja, ja meidän tämän päivän teema on päihteet. Mitäs ajatuksia teillä herää aiheesta?

No ennen kuin aloitetaan tekemään erilaisia harjoituksia, me voitais yhdessä vähän sopia säännöistä, jotta kaikille olisi tämä kokemus miellyttävä. Aivan ensimmäisenä voitais sopia se, että aina harjoituksen jälkeen tultas istumaan tämmöseen piiriin, näin me nähdään ja kuullaan hyvin toisemme.

Kaikki mitä harjoituksissa tapahtuu, ne valinnat ja muut tehdään meidän roolihahmoissa. Kaikille meille on roolit missä toimitaan, ja se on hyvä muistaa, että kaikki on roolissa. Me ei tyrmätä, tai solvata toisten valintoja ja kun harjoitus on ohi tullaan tähän samaiseen piiriin. Me käsitellään aika vaikeitakin asioita ja voitais sopia joku yhteinen merkki joka tehtäis kun halutaan lopettaa harjoitus, onko teillä ehdotuksia mikä se sellainen olis?

Nyt voitais sopia vielä sellanen juttu että laitetaan kännykät pois ja purkat roskeen. ja eikös vaan että kaikki osallistuu, tää on meidän yhteinen juttu. Ootteko valmiita hyppäämään tarinoihin sisään?? nouskaas ylös, ravistellaan pölyt pois ja otetaan katse kohti maata, kun me nostetaan katse nii ollaan valmiita hyppäämään roolihahmon kenkiin. ja sitten tarinaan.....

Kehystarinan elävöittäminen: Kehystarina vanhoista kavereista: *Pike ja Josef ovat olleet hyviä ystäviä esi-koulusta asti. He ovat olleet samalla luokalla, mutta kesäloman jälkeen pojat päätyvät eri luokille. Kesäloman aikana Josef tutustuu uusiin luokkakaverihinsa ja alkaa liikkua yhdessä etenkin Matin kanssa. Pike ja Josef ovat edelleen hyviä ystäviä, mutta Pikeä epäilyttää muutamat Josefin aloittamat uudet tavat.*

1. **kohtaus:** *Pike ja Josef törmäävät koulun jälkeen skeittihallin edessä. Josef kaivaa tupakka-askin taskustaan ja tarjoaa kaverilleen. Pike kummaksuu kaverinsa tapaa ja kieltäytyy kohteliaasti. Josef alkaa inttää ja perustella miksi Piken pitäisi edes maistaa. Pikestä tämä tuntuu pahalta koska Piken Setä on sairastanut keuhkosityöpää. Pike alkaa ääneen ihmetellä Josefin käytöstä, josta Josef suivaantuu. Kohtaus loppuu poikien poistumiseen.*
2. **kohtaus:** *Josef on Piken luona kylässä ja pojat pelaavat. Pojat keskustelevat Piken menneistä synttäreistä, jonka jälkeen Pike menee pois huoneesta. Sillä välin Josef nappaa synttärikortin välistä 10 e. Pike saapuu takaisin, mutta Josefilla on kiire lähteä kotiinsa. Josefin mentyä Pike huomaa 10 euron hävinneen.*

Ohjaaja ja apulaisensa voivat rooliin hypätessään ottaa esimerkiksi lippiksen tai aurinkolasit merkiksi, jotta osallistujat selvästi huomaavat koska toimitaan roolissa ja koska ollaan ohjaajina.

Kuumatuoli, *Roolihahmojen haastattelu, ryhmäläiset koittavat saada tietoa roolihahmoista ja selvittää perimmäisiä syitä heidän käytökseensä. Ohjaaja voi ohjeistaa olemaan ovelia ja selvittämään esim. (miks oikeest polttaa, mitä toiveita sillä on?)- ohjaaja esittää.*

Reflektio keskustelu: *Mitä saitte selville? (oletteko joutunu samantyyppiseen tilanteeseen?kokemuksia) Tärkeää on avoin, rehellinen ja ei syyttävä keskustelu. Ei tarvitse olla esimerkkejä juomiseen tai polttamiseen painostamisesta; miten muuten ryhmäpaine näkyy?*

Tilanne kuva 2. videopätkä Eerikasta ja Sarasta-> ota nyt, en ota: parin kanssa otetaan mittaa toisistaan, koittaen saada toisen mieltä kääntymään. Esimerkiksi: Ota nyt, kaikki muutki juo - En ota, mä en halua tulla huono-olo etc.

----> **harjoitusten jatkotyöstö: Vaaka;** piirretään suuri vaaka johon kerätään ilmiön puolustavia ja toiseen negatiivisia vaikutuksia. Kummat painaa enemmän vaakakupissa? (keskustelua) Molemmista tarinoista saa valita!

Ryhmät:

fakta fiktio kortit 3. hahmosta. (mitä hahmot pelkää, mistä unelmoi. hahmon sisään faktat.)

vaihtoehto 1. 4. hengen ryhmiä, kohtaous-> 6. repliikkiä, pelko, tai toive, pysäytys-ajatusääni

Vaihtoehto 2. päähenkilön valitseminen ongelma- kohtaous,päänäännetekniikka)

Jos aika ei riitä niin fiktio kortit ei, pienet kohtaukset miten kieltäytyä jos pakotetaan. (argumentointi)

harjoituksen purkua!

3.Kohtaous-> loppuratkaisu: (jää vielä vähän auki): Josef istuu Piken kanssa puistossa ja alkaa avautua siitä kuinka ei oikeastaan tykkää tupakan mausta ja hänelle tulee aina pahaolo polttamisen jälkeen. Pike kannustaa kaveriaan olemaan rehellinen

itselleen ja uskoo vakaasti että Josef kelpaa kavereilleen ilman tupakan polttoakin.

Josef hämmästelee tätä ja menee kotiinsa.

Ohjaaja kertoo Saran ja Josefin keskustelupalstalle menosta, joissa he kertovat tilanteestaan, hakien vertaiskokemuksia. Viestejä alkaakin tulla mutta serveri kaatuu ja keskusteluista näkyy vain alut. Ryhmän tehtävänä on jatkaa viestiä, kannustavasti!

roolikirjoitus,

Loppu keskustelu, miltä tuntui, mitä ajatuksia herätti, miten voisi olla edelleen ryhmänjäsen poikkeavan mielipiteen vuoksi?

Hypätään pois tarinoista ja rooleista

loppu leikki: räkäleikki; *viidakossa kun kukaan ei nää villit apinat temmeltää, kaivaa räkää nenästään. Kuka saa sen klöntin, kuka saa sen klöntin, kuka saa sen klöntin käteensä. Laulun aikana viesti menee osallistujien kädestä käteen. Reakointipeli joka irtaannuttaa aiheesta ja luo positiivisen lopetuksen työskentelylle.*

2.Työpaja; Selviytyminen.

Työpajassa käsitellään lasten ja nuorten resursseja ja voimavaroja selvitä elämän haasteista, joskus on vaikea nähdä valoa tilanteessa ja muistaa että jokainen meistä on oman elämänsä sankari. Työpajassa myös pureudutaan myös erilaisiin elämäntarinoihin, niiden kautta voidaan käsitellä vaikeitakin aiheita ja niistä selviytymistä.

Orientoituminen 15-30 min.

Minä olen ja minä pidän: *tutustumisleikki, myös osoittaa että vaikka olemme erilaisia, olemme myös samanlaisia. Tarkoituksia vaihtaa paikkaa jos pitää mainituista asioista.*

Vajoava saari: *Ryhmä seisoo lakanalla, joka alkaa pinentyä pikkuhiljaa, tehtävänä on yhteistyöllä selvitä saarella mahdollisimman kauan ja pieneksi saareksi asti.*

Vain yksi voidaan pelastaa: *Samantapainen kuin äskeinen, harjoitus mutta nyt onkin vain yhden mahdollisuus selviytyä.*

Sopimus 10 min.

Hei, eli me ollaan tultu tänne yhdessä nyt tekemään erilaisia toiminnallisia harjoituksia ja meidän tämän päivän teema on miten selviytyä elämän haasteista.

Näytelmissä ja elokuvissa on aina erilaisia hahmoja joilla jokaisella on omanlaatuinen tarina kerrottavanaan. Miksi hahmot ajattelevat tietyllä tavalla tai tekevät tiettyjä asioita saadaan yleensä selville vasta vähän ajan jälkeen kun hahmoon tutustutaan. Yleensä ei ehkä ajatella, että meillä kaikilla ihan tavallisilla ihmisillä on myös oma elämäntarina kerrottavana. Näiden parin tunnin aikana me päästään hyppäämään toisten elämäntarinoihin sisälle erilaisten roolien kautta. Jokaisella meillä on myös omat tapamme purkaa ahdistusta, joku käyttää musiikkia, joku taas esimerkiksi liikuntaa. Ei pidä myöskään unohtaa, ystävien merkitystä.

Ennen kuin aloitetaan toiminta niin sovitaan muutamista yhteisistä säännöistä. Ensimmäiseksi voitaisiin sopia, että aina jokaisen harjoituksen jälkeen palataan tällaiseen ringiin.

Kaikissa harjoituksissa me katsomme asioita roolihahmojen näkökulmista. Hahmojen ajatusmaailma voi olla erilainen kuin mitä teillä itse on, joten on tärkeätä muistaa, ettei toisten valintoja ei solvata tai tyrmätä. Harjoituksissa saattaa tulla esille vaikeita ja ahdistaviakin asioita, joten jos sinua ahdistaa liikaa jonkin harjoituksen aikana voit näyttää silloin jotain merkkiä, mikä yhdessä nyt sovitaan. Mikä se merkki voisi olla?

Nyt vielä ennen kuin aloitetaan laitetaan kaikki kännykät pois ja sovitaanko, että kaikki osallistuvat, koska yhdessä näistä harjoituksista tulee paljon hauskenpää ja niistä saa enemmän irti. Nyt kaikki voisivat laittaa silmät kiinni ja otetaan kolmannella syvään henkeä jonka jälkeen voidaan aloittaa.

Työpajaan sukeltaminen: Osallistujat saavat kukin erilaisen roolihahmon ja tarkempia tietoja siitä. (roolikortit ovat kansion lopussa.)

Draamatarina alkaa:

Paikka: lentokone

Kapteeni: Hyvää päivää hyvät matkustajat ja tervetuloa tälle lentoyhtiö Lokin matkalle kauas pois. Lentoaikamme on arvioitu olevan pitkä, mutta lentosää näyttää hyvältä, joten toivomme teidän viihtyvän seurassamme tänään. Koska lentomme on pitkä ja meillä kaikilla on määränpäänä ihana paikka auringossa , kehotankin teitä tutustumaan toisiinne. Olen nähnyt matkustajaluettelon ja huomasi, että teitä on siellä monenlaisia ihmisiä. Jotta matka sujuisi joutuisasti, tutustukaa toisiinne ja koittakaa saada selville ketä meillä tänään on täällä matkassamme. Neuvoja antaa nyt lentoemäntämme.

Ryhmä tutustuu roolihahmoihin speed date- tyyppisesti. Ohjeista saamaan selville: Onko kyseessä aikuinen vai lapsi, onko tällä ammattia, missä hän on hyvä, Onko hän rikas vai köyhä?

Käydään yhteisesti läpi kaikkien roolihahmot

Lentokoneessa:

Kapteeni: *No niin pyytäisin vielä hyvät matkustajat huomiotanne. Koska varmasti huomasitte, ei koneessamme ole valitettavasti ykkös tai kakkosluokkaa, joten pyytäisinkin teitä päättämään istumajärjestyksenne arvonne mukaan. Ensimmäisillä penkeillä istuu korkeammassa asemassa olevat ja viimeisillä alemmassa asemassa olevat.*

Reflektointi: "Miltä tuntui laittaa järjestykseen? Miltä tuntui olla koneen etuosassa? entä takaosassa? Tuntuiko toiminta reilulta? Miksi juuri tämä järjestys?"

Kapteeni: *Saisinko hyvät matkustajat huomionne! Minulla on valitettavasti teille huonoja uutisia. Koneen sähköjärjestelmäämme tuli jokin vika, emmekä näin pysty jatkamaan matkaa yhtään pidemmälle. Minun täytyy tehdä pakkolasku autiolle saarelle ja pyytäisin että pysytte rauhallisina. Kun olemme laskeutuneet pyytäisin teitä muodostamaan jonon sen mukaan keistä voisi olla hyötyä, jotta me selviäisimme saarelle. Ensimmäisenä jonossa on se joka pärjäisi parhaiten ja viimeisenä se jolla olisi heikoimmat taidot.*

Tämän jälkeen ryhmä jaetaan pienimpiin ryhmiin joille tulee eteen pohdittavaksi seuraavanlaisia tilanteita->

Tapahtuma 1.

Leiriin ilmestyy myrkyllinen käärme joka hyökkäilee jokaista kohti. Kenestä on eniten hyötyä tässä tilanteessa?

Tapahtuma 2.

Ihmiset ovat todella alakuloisia ja tylsistyneitä. Mikä nyt neuvoksi?

Tapahtuma 3.

Edellisestä illasta motivoituneena päätätte että teidän on kerättävä ruokaa ja valmistettava sitä. Kenestä on hyötyä ja miten?

Tapahtuma 4.

Huomaatte ettei saarella enää ole villieläimiä syötäväksi. Vielä pari päivää sitten olitte saaneet napatuksi lintuja ja villisikoja, mutta molemmat ovat loppuneet. Kenestä on tässä kohtaa hyötyä?

Tapahtuma 5.

Rantaan on ajautunut vanha radio, joka on rikki. Epäilette kumminkin että sen voisi korjata.

Tapahtuma. 6

Elätte kolmatta viikkoa saarella ja huomaatte, ettette olekaan siellä ainoita asukkeja! Olette vahingossa suututtaneet alkuasukasheimon. Kuka voisi ratkaista tämän tilanteen!

Tapahtuma 7.

Olette päättäneet yrittää onneanne ja rakentaa lautan jolla koetatte seilata pois saarelta. Kuka nyt pääsee loistamaan?

Tapahtuma 8.

Onnistuitte pääsemään pois saarelta mutta paikallisen valtion merivartiosto pidättää teidät koska tulitte maahan luvatta. Kuka meidät päästäisi tästä tilanteesta!?

Tämän lisäksi ryhmät saa muutamia toiminnallisia tehtäviä ratkottavaksi, esimerkit liitteinä.

Reflektointi: miltä harjoitus tuntui?

Piiriin! otetaan roolikortit ja tiputetaan ne ohjaajan ojentamaan ämpäriin ja tiputetaan rooli pois.

Puretaan koko harjoituksen tunnelmat ja heränneet ajatukset.

Kehystarina: Venlan tarina; pätkiä venlasta + huoneen taulu esimerkki

Keskustelua: Miten Venla selviää kokemuksistaan? Mitä voimavaroja sinulla on?

Roskis: Jokainen kirjoittaa lapulle vaikeita tai ahdistavia asioita. Laput rutataan ja heitetään ohjaajan kädessä kiertävään roskikseen. (keskustelua siitä miksi on joskus hankala päästää irti negatiivisista asioista ja että harjoituksen ideana ei ole unohtaa hankalia asioita vaan että negatiivisuuden kautta ei ole hyvä elää ja hakea voimavaroja positiivisista asioista elämässä) Tässä kohtaa on erittäin tärkeää keskustelu ja voimaannuttamisen saaminen osallistujille. Seuraavaksi onkin hyvä tehdä voimasana huoneentaulut, joista saa voimaa jokaiseen päivään. Oman elämän voimahuuto!

Voimasana huoneentaulut! Jokainen tekee itselleen voimasana huoneentaulun, positiivisen viestin itselle!

Positiivinen viesti kaverille. Ollaan piirissä ja tulitikun palaessa sanotaan jotain kivaa koko porukalle tai vieressä olevalle kaverille.

3. Työpaja; Elämäntarinat

Pajassa käsitellään kehystarinoiden kautta erilaisia elämäntarinoita, ja niiden kautta suvaitsevaisuutta ja erilaisuutta. Voiko toista ihmistä tuomita tuntematta? Voiko toisen taakkaa verrata omaansa? Teemana on vahvasti syrjintä ja ennakkoluulot, voitko tuomita ulkonäön perusteella? Vaikka olemmekin kaikki erilaisia, niin olemme kaikki samanarvoisia.

Orientoituminen 15-30 min. Alkuleikit

Tömistys- taputus leikki (tykätäänkö samoista asioista)

Ohjaaja laittaa osallistujat pareihin ja kertoo pelin säänot. Jos pari on samaa mieltä taputus jos eri mieltä tömistys. Esimerkki: Kumpi on parempaa, suklaajäätelö vai mansikka? Ohjaaja voi valita väittämiä 5kpl. Kun väittämät on menty läpi, näyttää parit rytmensä toisille.

Minä olen ja minä pidän; Ollaan piirissä ja keskellä olija kertoo mistä pitää, jos muut pitää samasta asiasta tulee heidän vaihtaa paikkaa.

BuntzikaBum!: Hyvä energian nostatus ennen aiheeseen syventymistä. Ohjaaja sanoo, jollain tunteella lorua ja lapsien tehtävä on toistaa se samalla tavalla.

Mä sanon Bumtzikabum! "Lapset toistaa"

Mä sanon Raketzika raketzika raketzika bum! "Lapset toistaa"

Oooh yeaaahh "Lapset toistaa"

Vielä kerran! "Lapset toistaa"

Okei seuraavaksi voitaisiin ottaa jollakin toisella tunteella (Surullinen, Iloinen, väsynyt jne)

Lopetetaan leikki huutamalla "Vielä kerran" sijasta "Ei enää".

Sana sanalta tarina

Elämäntarinoita on yhtä paljon kuin on eri ihmisiäkin, mutta nyt voitaisiin kokeilla tehdä yhdessä yksi tarina. Kumminkin jokainen sanoo kerrallaan vain yhden sanan. Eli jos minä aloitan tarinan nyt sanomalla "olipa" sanoo vieressäni oleva sanoo tarinan seuraavan sanan. Kun tarina alkaa olla paketissa voidaan se lopettaa sanomalla "sen pituinen se" Ensin kannattaa tehdä pienryhmissä harjoitustarina. Sitten jokainen ryhmä kertoo pienentarinan muulle porukalle.

Sopimus max. 10 min

Hei, eli me ollaan tultu tänne yhdessä nyt tekemään erilaisia toiminnallisia harjoituksia ja meidän tämän päivän teema on elämäntarinat.

Näytelmissä ja elokuvissa on aina erilaisia hahmoja joilla jokaisella on omanlaatuinen tarina kerrottavanaan. Miksi hahmot ajattelevat tietyllä tavalla tai tekevät tiettyjä asioita saadaan yleensä selville vasta vähän ajan jälkeen kun hahmoon tutustutaan. Yleensä ei ehkä ajatella, että meillä kaikilla ihan tavallisilla ihmisillä on myös oma elämäntarina kerrottavana. Näiden parin tunnin aikana me päästään hyppäämään toisten elämäntarinoihin sisälle erilaisten roolien kautta.

Ennen kuin aloitetaan toiminta niin sovitaan muutamista yhteisistä säännöistä. Ensimmäiseksi voitaisiin sopia, että aina jokaisen harjoituksen jälkeen palataan tällaiseen rinkiin.

Kaikissa harjoituksissa me katsomme asioita roolihahmojen näkökulmista. Hahmojen ajatusmaailma voi olla erilainen kuin mitä teillä itse on, joten on tärkeitä muistaa, ettei toisten valintoja solvata tai tyrmätä. Harjoituksissa saattaa tulla esille vaikeita ja ahdistaviakin asioita, joten jos sinua ahdistaa liikaa jonkin harjoituksen aikana voit näyttää silloin jotain merkkiä, mikä yhdessä nyt sovitaan. Mikä se merkki voisi olla?

Nyt vielä ennen kuin aloitetaan laitetaan kaikki kännykät pois ja sovitaanko, että kaikki osallistuvat, koska yhdessä näistä harjoituksista tulee paljon hauskeempia ja niistä saa enemmän irti. Nyt kaikki voisivat laittaa silmät kiinni ja otetaan kolmannella syvään henkeä jonka jälkeen voidaan aloittaa.

Kehystarinan elävöittäminen: Kehystarina 1. Elsa

Keskustelua

Elsa on neljätoistavuotias tyttö joka pitää lukemisesta ja on todella lahjakas kuvataiteessa. Elsan parhaita ystäviä ovat Eerika, tämän veli lauri, joka on todella suosittu koulussa ja Tomi. Kumminkin Elsan elämää varjostaa se, että kaksi tyttöä Piia ja Henna ovat kiusanneet todella paljon Elsaa. Tätä on jatkunut pikkulapsesta lähtien mutta nyt tarinamme alussa Elsa on kesälomalla ja saanut kesätyöpaikan ABC:ltä. Päiväkirja tehtävä; luetaan pieni pätkä Elsan päiväkirjaa 13.6, kuinka teksti sinun mielestäsi voisi jatkua seuraavana päivänä?

Päiväkirjakatkkelma:

“ Rakas päiväkirja, mun työpaikka on ehkä maailman tylsin! Eka päivä on nyt takana, enkä päässy tekemään muuta kuin siivoamaan, jos tulevat kaksviikkoa on pelkkää tätä niin en kyllä ala! Kaiken lisäksi olin jo ihan unohtanut että Piia ja Henna asuu Sihtalassa ja notkuu abc:llä jatkuvasti....Mä menin ihan paniikkiin kun näin ne siellä, ja painuin varastoon etsimään jotain tekemistä. Jos ne huomaa että olen töissä siellä, en tuu saamaan niiltä hetken rauhaa, ja nyt mua pelottaa mennä huomenna töihin. Laurilla on treenit Rantakylässä ja se onneks lupas tulla moikkaan mua kotimatalla, mikä onkin sitten varmasti koko päivän valopilkku. :) “

Päiväkirja harjoituksen tuotokset kerätään ja osa luetaan työpajan lopussa.

Kun harjoituksen avulla on syvennytty Elsan tarinaan, voidaan seuraavaksi yhdessä miettiä kylmätuoli harjoituksen avulla, millaisilla "lahjoja" Elsalle voisi antaa että hän selviäisi näistä elämäntilanteista. Lahjat voivat olla konkreettisia (esim. ystävä) tai luonteenpiirteitä (rohkeus). Tarkoituksena on miettiä millaisien voimavarojen avulla voisi selvitä elämän vaikeista ajoista. Harjoitus puretaan ja keskustellaan jokaisen antamista lahjoista ja niiden antamista mahdollisuuksista.

Seuraavaksi osallistujat jaetaan pieniin ryhmiin ja tehtävänä on tehdä pienet kohtaukset, ilman konkreettista ratkaisua, seuraavan katkelman pohjalta.

Elsa on joutunut koulussa pitämään esitelmän luokan edessä ja jännityksissään muuttui punaiseksi ja puheen takerrellessa lopulta syöksyy ulos luokkahuoneesta. Välitunnilla Tomi ja Lauri sekä Eerika lohduttaa Elsaa. kun he poistuvat paikalta, Pia ja Henna saapuvat ilkkumaan Elsaa.

Kohtaukset katsotaan ja sitten ryhmille annetaan seuraava tehtävä.

TEHTÄVÄ: pien ryhmissä Elsan ja kiusaajien kohtaus ----> ajatusäänet, Ajatusäänet syventävät kohtausta ja antavat syvempää näkökulmaa, jokaisen kohtauksen roolihenkilön tekojen ja käytöksen motiiveihin. Yhdessä keskustellaan mahdollisista syistä ja seurauksista, mitkä asiat mahtaisivat vaikuttaa roolihenkilöiden käytökseen. Tarkoituksena on saada syvempää näkökulmaa ihmisten käytökseen ja sen seurauksiin.

Seuraavaksi ryhmät saavat ehdottaa mahdollisia ratkaisuvaihtoehtoja ongelmaan ja niiden pohjalta kohtaukset esitetään uudelleen. Löytyykö ratkaisu vai ilmeneekö uusia ongelmia? Kohtaukset puretaan.

Seuraava harjoitus:

Pääsenkö piiriin? Valitaan yksi tai muutama (ryhmän koosta riippuen). vapaaehtoinen jotka menevät tilan ulkopuolelle. Muu ryhmä sopii sisällä että ovat piirissä ja keskustelevalle niitä näitä. Kun vapaaehtoinen pyrkii piiriin pakolla, piiri hajoaa ja porukka lähtee omille teilleen. Kun vapaaehtoinen kysyy pääseekö piiriin, paikka löytyy. Harjoitus on tärkeä purkaa ja keskustella tunteista ja ajatuksista joita se herätti. Harjoituksen tavoite on herättää ajatuksia niistä voimakkaista tunteista joita herää kun jätetään ryhmän ulkopuolelle. Joskus on vaikea hahmottaa, että ryhmän ulkopuolelle jättäminen on yksi voimakas kiusaamisen muoto ja vaikuttaa sen kokijaan voimakkaasti.

Elsan tarinassa on pureuduttu syvästi yhteen tarinaan, mutta jokaisella meillä on omanlaisemme tarina kerrottavana ja kaikki tarinat ovat yhtä tärkeitä. Seuraavassa harjoituksessa päästäänkin keksimään erilaisia tarinoita.

Kuka tämä on? Kerro tarina hahmosta.

Jokainen valitsee jonkin valmiin hahmon ja luo tälle nimen ja taustatarinan,

- Pahin pelko
- Mistä he haaveilevat
- Onnellisin muisto
- Mistä pitää

Kun osallistujat ovat saaneet hetken miettiä omien roolihahmojensa tarinoita, yhdessä jutellaan mitkä asiat vaikutti tarinoiden keksimiseen ja puretaan yhdessä harjoitus. Kun nyt on tarkasteltu muita elämäntarinoita käännetään hetkeksi katse kohti omaa tarinaa.

Elämän jana

Piirretään oman elämän jana. Jokainen henkilö miettii itseensä isosti vaikuttaneet tapahtumat ja sijoittavat ne elämänjanalle. Sitä ei tarvitse näyttää kenellekkään, mutta tarkoituksena on huomata, että niin hyvät kuin pahat tapahtumat muokkaavat meitä jollain tavalla. Miten nämä asiat meitä muokkaavat ovat kuitenkin jokaisen vaikuttavissa. Niistä voi ammentaa voimaa, sekä huomata ihmisten positiivinen vaikutus meihin.

Harjoitus puretaan ja siirrytään seuraavaan, jokaiseen meihin vaikuttavat muut ihmiset ja me vaikutamme jokaiseen kohtaamaamme ihmiseen. Sinä voit itse valita millainen vaikutus sinun teoillasi on muihin. Seuraavaksi päästäänkin tekemään yhteistyötä, yhteistyössä on voimaa.

Parin kanssa lattialta seisomaan

Seuraavaksi voitaisiin pitää sellainen harjoitus missä kirjaimellisesti pääsette tukemaan toisiaanne. Teidän pitää parin kanssa päästä istuma-asennosta seisomaan niin että olette selät vastakkain ja nousette käyttämättä käsiäänne apuna.

Kalle- Vaarin tarina

Tässä harjoituksessa hiljennytään äskeisen energian purkauksen jälkeen, kohti työpajan loppua.

Kuten nyt ollaan tässä pajassa huomattu on elämäntarinoita erilaisia ja yksi tärkeimmistä huomioista on se että me kaikki olemme oman elämämme päähahmoja ja sankareita. Meidän käytöksellä vaikutetaan myös muiden elämään. Nyt voitaisiin ottaa tähän vielä yksi harjoite. Tähän liittyy tällainen tarina. Olipa Vaari jonka nimi oli Kalle. Kalle vuosien aikana kerännyt paljon antiikkia mutta hänen elämänsä tuntui aina jotenkin tyhjältä riippumatta kuinka paljon asioita hän osti. Eräänä päivänä Kalle siivosi isosiosiosiosio isänsä vanhaa ullakkoa ja löysi sieltä vanhan ja tomuisen pergmentin joka paljastui aarrekartaksi. Kalle tunnisti paikan joka siihen merkitty. Sehän sijaitsee hänen perintömökkinsä lähisaarella. Kalle mietti pitkän aikaa jaksaisiko hän vielä mennä yhdelle seikkailulle vanhasta iästään huolimatta. Loppujen lopuksi Kalle rohkaistui ja lähti ajamaan kesämökilleen päin. Hän tarttui airoon ja souti lähisaareen. Siellä hän löysi paikan joka oli kartttaan merkitty. Aikansa kaivettua lapio iskeytyi pie-neen arkkuun. Arkussa häntä odotti viesti, missä luki "Tässä arkussa on elämäsi tärkein aarre. Pidä siitä huolta".

Meidän onneksemme olemme saaneetkin tämän Kallen aarrearkun tänne paikanpäälle. Nyt seuraavaksi voisimme mennä piiriin istumaan ja laittaa silmät kiinni. Arkku kiertää piirissä ja jokainen pääsee katsomaan mikä tämä suuri aarre on. Ollaan kuitenkin kaikki aivan hiljaa eikä hiiskuta siitä toiselle vielä.

Harjoituksen loppu purussa voisi käsitellä seuraavia asioita.

Osaisiko joku teistä kertoa mitä tarkoitettiin että “arkussa on elämäsi tärkein aarre?”

*Koska te olette oman elämämme päähenkilöitä niin onkin tärkeää että pidätte itses-
tänne huolta.*

*Miltä tuntui nähdä omat kasvot siellä arkussa. Oliko hämmentävää ja tajusitteko siinä
vaiheessa mitä sillä tarkoitettiin?*

Liitteet

tehtävä:

tehtävä: Saarella on joki joka täytyy ylittää, teillä on edessänne seuraavat tarvikkeet:
köysi, ilmapalloja, farkut, tyhjiä pulloja, ja lautta. Miten ylitätte?

tehtävä: Löydätte saarelta kirjeen jossa on salaperäistä kirjoitusta, jos ratkaisette
arvoituksen löydätte hyllyn jossa on ruokaa. Ryhmän täytyy kirjoittaa viesti paperille
puhtaaksi.

Viesti: Mene viisi askelta länteen. Löydät luolan, jonne hylky on piilotettu.

A= *	B= +	C= #	D= !	E= “
F=@	G= \$	H= [	I=]	J= &
K= ?	L= ^	M= ^^	N= ^^	O= ~
P= <	Q= >	R= ->	S= <>	T= /
U= ¢	V= %	W= ()	X= (¢)	Y= :
Z= ;	Å= ;;	Ä= ??	Ö= §	

ROOLIKORTIT

1. Kaukaisen maan kuningas
 - Ei tunneta muissa maissa
 - Ei osaa kokata
2. Suosittu näyttelijä
 - Lopetti koulut kesken
 - Kertoo hyviä vitsejä
3. Työtön lääkäri
 - Opiskeli Intiassa
 - Ei ole saanut töitä Suomesta
4. Metsästäjä
 - Käynyt vain peruskoulun
 - Nauttii kalastuksesta ja metsästyksestä
 - Osaa tehdä nuotion ilman sytykkeitä
5. Kouluikäinen lapsi
 - 10 vuotias
 - Pakolainen
 - Adoptoitu rikkaaseen perheeseen joka omistaa ison talon ja monta autoa
6. Työmies
 - Rakentaa taloja
 - Vahva
 - Pelkää pimeää
7. Siivooja
 - Tuntee monia alkuasukasheimojen kieliä
8. 12 vuotias lapsi
 - Pitää telttailusta
 - Kalastaa
9. Opettaja
 - Opettaa pienessä koulussa
 - Tietää paljon kemiasta
10. 17 vuotias urheilija
 - Erittäin hyväkuntoinen

- Ei kovin viksu
- Peloton

11. Kotiäiti

- On hyvä kokkaamaan
- Ei osaa lukea
- Hyvä ratkaisemaan riitoja